

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 1 (2684)

Пятніца, 4 студзеня 1974 года

Цана 8 кап.

НАВАГОДНЯЕ ВІНШАВАННЕ САВЕЦКАМУ НАРОДУ

Выступленне таварыша **Л. І. БРЭЖНЕВА**
па тэлебачанню і радыё

Дарагія таварышы, сябры!

Зноў мы з вамі на рубяжы двух гадоў. Праз некалькі мінут Крамлёўскія куранты абвясцяць аб тым, што завяршыўся 1973 год і надышоў новы, 1974-ы.

З пачуццём задавальнення і гордасці савецкія людзі праводзяць 1973 год. Ён прынес намала добрага. Гэта быў год сапраўднай ударнай працы ўсяго нашага народа. Значныя поспехі дасягнуты на ўсіх напрамках гаспадарчага і культурнага будаўніцтва.

А год жа пачынаўся нялёгка: давалі сябе адчуваць цяжкія вынікі памятных усім нам стыхійных бедстваў папярэдняга, 1972 года. Але савецкія людзі — камуністы і беспартыйныя — процістаялі цяжкім сваю арганізаванасць, самаадданасць і ініцыятыву. Па закліку партыі ў краіне разгарнулася ўсенароднае сацыялістычнае спаборніцтва. Велізарную работу правялі партыйныя арганізацыі і савецкія органы на месцах, прафсаюзы і камсамол. Разам з усім народам трымалі яны ў гэтым годзе адказны экзамен — і вытрымалі яго паспяхова. Вынікі ўсенародных намаганняў не прымусілі сябе чакаць.

Выкананы і перавыкананы планы прамысловай вытворчасці. Індустрыяльную магутнасць краіны памножылі новыя буйнейшыя заводы і доменныя печы, электрастанцыі і транспартныя магістралі.

Радуе нас і перамога працаўнікоў сельскай гаспадаркі. Такого ўраджаю збожжа, бавоўны і некаторых іншых культур, які быў сабраны ў 1973 годзе, нашы землі не ведалі ніколі раней.

Працоўныя поспехі зрабілі магчымым далейшае павышэнне народнага дабрабыту. А гэта партыя лічыць сваёй галоўнай задачай. Радасна, што для мільёнаў савецкіх людзей гэты год быў адзначаны ростам заробатнай платы і пенсій, палепшэннем умоў працы і быту. Больш чым адзначаць мільёнаў чалавек справілі ў 1973 годзе наваселле. Расце — і будзе расці яшчэ хутчэй — вытворчасць тавараў народнага спажывання.

Усё гэта — плён працы. У дэжэйнай тоне выплаўленага металу, здабытага вугалю, вы-

рашчанага збожжа і бавоўны, у кожным пабудаваным доме — часцінка вопыту, розуму і таленту працавітага савецкага чалавека. Сёння, напярэдадні Новага года, мне прыемна сардэчна павіншаваць тысячы савецкіх людзей, узнагароджаных у гэтым годзе ордэнамі і медалямі, удастоеных звання Героя Сацыялістычнай Працы.

Цэнтральны Камітэт партыі і Савецкі ўрад ўпэўнены, што і ў новым, 1974 годзе, калі нам трэба будзе вырашаць не менш складаныя і адказныя задачы ў развіцці краіны, савецкія людзі, беззапаветна адданыя сваёй любімай Радзіме, зноў пакажуць прыклад камуністычных адносін да працы.

Таварышы! 1973 год азнаменаваўся таксама немалымі поспехамі ў барацьбе, якую наша партыя і Савецкая дзяржава разам з брацкімі краінамі сацыялізма вядуць за ўмацаванне міру на зямлі, за ажыццяўленне Праграмы міру, прынятай XXIV з'ездам партыі.

Спынена, нарэшце, вайна ў В'етнаме. Мяннецца да лепшага палітычны клімат у Еўропе. Яшчэ мацнейшымі сталі вузы дружбы, якія звязваюць нашу краіну з брацкімі краінамі сацыялізма і ўсімі міралюбівымі дзяржавамі. Актыўны ўклад уносіць наша краіна ў справу абароны законных правоў арабскіх народаў, якія падвергнуліся агрэсіі з боку Ізраіля, у справу ўсталявання трываллага і справядлівага міру на Блізкім Усходзе.

Вялікае значэнне для разрадкі міжнароднай напружанасці мелі перагаворы і пагадненні, заключаныя Савецкім Саюзам са Злучанымі Штатамі Амерыкі і радамі іншых дзяржаў. З глыбокім задавальненнем мы можам сказаць: сёння савецкія людзі, як і іншыя народы свету, больш чым калі-небудзь адчуваюць рэальны плён ленінскай палітыкі мірнага суіснавання.

Мы ставім перад сабой задачу замацаваць і развіць усё тое добрае, што ўзнікла ў нашых узаемаадносінах з многімі дзяржавамі. Мы па-ранейшаму будзем дабівацца развіцця працэсаў міжнароднай разрадкі, напэўнення іх канкрэтным матэрыяльным зместам. Натхняемыя камуністычнымі ідэаламі, мы будзем і надалей адстойваць высякародную справу міру і дружбы паміж народамі з усёй перакананасцю, як самую надзённую і жыццёвую патрэбнасць сучаснай эпохі.

Вядома, спатрэбіцца яшчэ шмат намаганняў, каб надзейна забяспечыць умовы шырокага мірнага супрацоўніцтва дзяржаў, даць адпор падкопам агрэсіўных сіл, інтрыгам праціўнікаў міжнароднай разрадкі, якія спрабуюць выкарыстаць у сваіх мэтах існуючыя яшчэ дзе-нідзе канфліктныя сітуацыі. Але мы з аптымізмам глядзім у буду-

чае, бо з кожным годам мацнее магутнасць сацыялізма, расце ўплыў прыхільнікаў міру і рэалізму ў палітыцы, бо палітыка міру адпавядае надзеям і спадзяванням усіх народаў.

Само сабой зразумела, мы і ў далейшым павінны будзем клапаціцца аб умацаванні абароны нашай Радзімы, бяспекі ўсёй сацыялістычнай садружнасці, дзейнічаючы разам з брацкімі краінамі.

Напярэдадні Новага года савецкія людзі шлюць брацкія прывітанні і самыя добрыя пажаданні працоўным краін сацыялізма, камуністычным і рабочым партыям, усім атрадам міжнароднага рабочага руху. Мы шлём свае добрыя пажаданні ўсім народам, якія будуць новае жыццё, вядуць барацьбу супраць імперыялістычнага і каланіяльнага прыгнёту, усім, хто выступае супраць агрэсіі і прыгнёту, за мір і сацыяльны прагрэс.

Цяпер, калі завяршаецца год, напоўнены слаўнымі справамі савецкіх людзей, адзначаны немалымі поспехамі ў развіцці нашай Радзімы, у барацьбе за трывалы мір і дружбу паміж народамі, я ў думках бачу перад сабой усіх вас, дарагія суайчыннікі.

Бачу твары мільёнаў сыноў і дачок нашага гераічнага рабочага класа, чые ўмельцы рукі і высокая тэхнічная кваліфікацыя прыводзяць у рух магутную савецкую індустрыю — аснову хуткарастучай эканамічнай і абароннай магутнасці краіны.

Бачу мільёны герояў вялікай бітвы за ўраджай гэтага года, выдатных хлебарабаў, механізатараў, жывёлаводаў, баваўнарабаў — усіх людзей, чыя самаадданая праца корміць і адзявае савецкі народ.

Перада мной натхнёныя твары тысяч і тысяч нашых таленавітых вучоных, майстроў савецкага мастацтва, мільёнаў тых прадстаўнікоў нашай цудоўнай інтэлігенцыі, якія ўсе свае сілы, сваю беззапаветную працу аддаюць справе выхавання нашых дзяцей і моладзі, справе народнага здароўя.

Выразна бачу перад сабой і мужных сыноў савецкага народа, воінаў Узброеных Сіл, якія ў гэты момант, выконваючы высокі грамадзянскі абавязак, стаяць на варце бяспекі Радзімы.

Да ўсіх вас, дарагія сябры, звяртаюся я ад імя Цэнтральнага Камітэта нашай ленінскай партыі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савецкага ўрада са словамі навагодняга прывітання і віншавання, з сардэчнай удзячнасцю за ўсё тое добрае, што было зроблена вамі ў мінулым годзе, і са шчырымі пажаданнямі яшчэ большых працоўных поспехаў, здароўя і шчасця ў годзе будучым.

З Новым годам, дарагія таварышы! З новым шчасцем!

З В А Р О Т

ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КПСС ДА ПАРТЫІ, ДА САВЕЦКАГА НАРОДА

Дарагія таварышы!
Пленум Цэнтральнага Камітэта партыі падвёў вынікі трэцяга года пяцігодкі, разгледзеў і адобрыў праект плана на будучы год. Вярхоўны Савет Саюза ССР прыняў Законны аб Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі і бюджэце на 1974 год.

Цяпер, калі вызначаны чарговія задачы эканамічнага, сацыяльнага і культурнага будаўніцтва, Цэнтральны Камітэт КПСС звяртаецца да партыі, савецкага народа—да камуністаў і камсамольцаў, да ўсіх рабочых і работніц, калгаснікаў і калгасніц, спецыялістаў прамысловасці і сельскай гаспадаркі, дзялоў навукі і культуры з заклікам—азнаменаваць чацвёрты год пяцігодкі новымі поспехамі ў выкананні рашэнняў XXIV з'езда КПСС.

1973 год увайдзе ў летапіс гераічных спраў савецкага народа як год ударнай працы. Ён быў адзначан высокім працоўным пафасам, з'явіўся годам вялікай і плённай работы на ўсіх участках камуністычнага будаўніцтва.

1973 год адзначан важнымі становішчамі зрухамі на сусветнай арэне, далейшым ростам міжнароднага аўтарытэту нашай дзяржавы, сацыялістычнай радзімы. Ідэі праграмы міру, агульнай, ініцыятыўнай міжнароднай палітыкай КПСС, якая ажыццяўляецца ў цесным адзінстве з брацімі краінамі, яшчэ больш умацавалі згуртаванасць сацыялістычнай садружнасці, зрабілі дабратворны ўплыў на ўсю палітычную атмасферу планеты. У наўнасці паварот у развіцці міжнародных адносін—ад напружанага і «халоднай вайны» да разрадка і мірнага супрацоўніцтва дзяржаў з розным сацыяльным ладам.

Савецкія людзі, усё прагрэсіўнае чалавецтва высока ацэньваюць велізарны ўклад у справу міру і бяспекі народаў, які ўносяць наша ленінская партыя, палітбюро ЦК КПСС, асабіста Генеральны сакратар ЦК тав. Л. І. Брэжнэў, гаварач падтрымліваюць і адабраюць міралюбную знешнюю палітыку КПСС і савецкай дзяржавы.

Цэнтральны камітэт, абпіраючыся на гэту падтрымку будзе і надалей паслядоўна, цвёрда і энергічна весці барацьбу за бяспеку народаў і міжнароднае супрацоўніцтва, за перамогу справы міру, свабоды і сацыяльнага прагрэсу.

Поспехі знешняй палітыкі Савецкага Саюза ствараюць спрыяльныя міжнародныя ўмовы для камуністычнага будаўніцтва, для мірнай стваральнай працы савецкага народа.

Таварышы!
Каб у поўнай меры ацаніць дасягнутае ў 1973 годзе, успомнім, якім нялёгкім быў яго пачатак. Стыхіійныя бедствы 1972 года нанеслі немалую шкоду сельскай гаспадарцы, ускладнілі становішча ў эканоміцы ў цэлым, стварылі пэўныя цяжкасці для выканання пяцігодкі. У сувязі з гэтым трэба было не толькі справіцца з асноўнымі планавымі заданнямі 1973 года, але і значна перавысіць іх. Такая

была нялёгкая задача. Для яе вырашэння савецкія людзі многае зрабілі і многага дабіліся.

Самаадданай працай рабочага класа, інжынерна-тэхнічных работнікаў у садружнасці з навукай забяспечана далейшае развіццё савецкай індустрыі. Аб'ём прамысловай прадукцыі павялічыўся на 7,3 працэнта пры гадавым заданні 5,8 працэнта. Звыш плана выпушчана прадукцыі больш чым на 7 мільярдаў рублёў. Выпрацавана звыш 915 мільярдаў кілават-гадзін электраэнергіі, здабыта 420 мільянаў тон нафты, 670 мільянаў тон вугалю, выпушчана 131 мільён тон сталі, 91 мільён тон пракату, 72 мільёны тон мінеральных угнаенняў. Важна адзначыць, што звыш чатырох п'ятых усяго прыросту прамысловай вытворчасці атрымана за кошт павышэння прадукцыйнасці працы. Перавыканан план грузабароту.

Расце тэхнічны ўзровень, удасканальваецца тэхналогія і арганізацыя вытворчасці. Павялічваецца выпуск машын, абсталявання, прыбораў, матэрыялаў, якія адпавядаюць патрабаванням перадавой навукі і тэхнікі.

Працоўнымі намаганнямі будаўнікоў, мантажнікаў і эксплуатацыйнікаў пабудаваны і ўведзены ў дзеянне многія важныя аб'екты дзевятай пяцігодкі. Сярод іх—магістральны нафтаправод Саматлор—Альмэцьеўск даўжыняй больш за дзве тысячы кіламетраў, таўсталітавы пракатны стан м'ялурнічнага завода «Сібіурсталь», доменная печь Орска-Халіўскага камбіната, комплекс па вытворчасці мінеральных угнаенняў на камбінаце «Уралкалій», новыя магутнасці на Паўладарскім трактарным заводзе, Данецкім баваўняным камбінаце, Нова-Горкаўскім завод бялко-вітамінных канцэнтратаў. За год здадзена ў эксплуатацыю новых прадпрыемстваў, цэхаў, ферм, меліярацыйных сістэм, пабудавана жылых дамоў, школ, клубаў, бальніц і іншых аб'ектаў коштам звыш 90 мільярдаў рублёў.

Вялікай перамогай уявіліся гераічныя намаганні працоўнікаў сельскай гаспадаркі. 1973 год стаў сапраўды годам усенароднай бітвы за збожжа. Плячо ў плячо з калгаснікамі, работнікамі саўгасаў у ёй актыўна ўдзельнічалі рабочыя прамысловасці, будаўніцтва, транспарту, воіны Савецкай Арміі, студэнты, жыхары гарадоў і рабочыя пасёлкаў.

Як і ў кожнай справе, рэспублікі, краі і вобласці аказвалі адна адной брацкую дапамогу ўборачнай тэхнікай, транспартам, механізатарскімі катрамі. Па ініцыятыве калектываў працоўных былі дадаткова выпушчаны для ўсёй трактары, камбайны, транспартныя сродкі, запасныя часткі, выпрацавана звыш плана больш чым мільён тон мінеральных угнаенняў. У гэтым зноў праявілася магутная сіла непарушанага саюза рабочага класа і сялянства, вялікая дружба нашых народаў.

У выніку атрыман рэкордны ўраджай. Валавы збор збожжа склаў больш за 222 мільёны тон. У засекі дзяржавы засыпана звыш 90

мільянаў тон, або 5,5 мільярда пудоў збожжа. Народна-гаспадарчы план закупак збожжа выканалі ўсе саюзныя рэспублікі.

Буйны ўклад унеслі працоўнікі палёў Расійскай Федэрацыі. Яны далі Радзіме 3 мільярды 180 мільянаў пудоў збожжа. Вялікім хлебам парадавалі земляробы Украіны, якія з гонарам стрымалі сваё слова—прадалі дзяржаве звыш мільярда пудоў. Дастойна завяршыў дваццатае дзесяцігоддзе жыцця Казахстан—краіна атрымала ад калгасаў і саўгасаў рэспублікі мільярд з лішнім пудоў збожжа.

Паспяхова выканалі свае абавязальнасці бавоўнарыбы краіны. Нарыхтавана звыш 7,6 мільёна тон «белага золата». Калгасы і саўгасы Узбекістана далі 4,9 мільёна тон. Туркмені—звыш аднаго мільёна тон бавоўны—сырцу. Намнога больш, чым у мінулыя гады, сабрана і нарыхтавана бульбы, гародніны, чаю і іншай прадукцыі земляробства.

Працоўную доблесць праявілі работнікі жывёлагадоўлі. Нягледзячы на выключна складаныя ўмовы мінулае зімоўкі, яны не дапусцілі спаду, забяспечылі рост вытворчасці. У калгасах і саўгасах павялічылася пагалоўе ўсіх відаў жывёлы і птушкі. Выканані план закупак жывёлагадоўчай прадукцыі.

Новых поспехаў дабіліся работнікі навукі, савецкія вучоныя. Іх самаадданая творчая праца высока цэнціцца савецкім народам. Дасягненні навукі садзейнічаюць далейшаму ўдасканаленню і інтэнсіфікацыі вытворчасці, змяняюць змяненні ў арганізацыі і тэхналогіі, выяўляюць новыя шляхі і магчымасці навукова-тэхнічнага прагрэсу, служаць справе будаўніцтва камунізму.

У нашай краіне усё, што стварае працай народа, належыць народу. Рост прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці даў магутнасць ажыццявіць рад важных мер па павышэнню дабрабыту савецкіх людзей. Павялічыліся рэальныя даходы насельніцтва, заробная плата рабочых і служачых, аплата працы калгаснікаў, узраслі грамадскія фонды спажывання. За тры гады пяцігодкі пабудавана і ўведзена ў дзеянне звыш 320 мільянаў квадратных метраў агульнай плошчы жылых дамоў, больш за 34 мільёны чалавек сталі навасельцамі. Прыняты меры па ўдасканаленню сістэмы народнай асветы, пастаянна паліпшаецца медыцынскае абслугоўванне, расшыраецца сфера паслуг, узрос продаж тавараў народнага спажывання, павышаецца іх якасць. Савецкія людзі адчуваюць, як мяняюцца да лепшага ўмовы іх працы і жыцця.

Поспехі ў эканамічным і культурным будаўніцтве ў трэцім годзе пяцігодкі—новы доказ неаспрэчліва перавагі і жыццёвай сілы сацыялістычнага ладу, вынік творчай працы ўсяго савецкага народа, вынік шматграннай дзейнасці нашай ленінскай партыі, актыўнай работы саветаў, прафсаюзаў, камсамола.

Усё, што сёння дасягнута

—плён вашых, дарагія таварышы, сапраўды залатых рук, вашага дапытлівага розуму і творчых намаганняў. У забоях шахт і на нафтавых вышках, ля пракатных станаў, на фабрыках і заводах, у інстытутах і лабараторыях, на палях і фермах—у кожным горадзе і вёсцы савецкія людзі самаадданна працавалі над выкананнем планавых заданняў, узятых абавязальнасцяў і сустрэчных планаў, умацоўваючы магутнасць сацыялістычнай радзімы.

У магутным патоку сацыялістычнага спаборніцтва нарадзіліся новыя выдатныя пачынанні, вызначыліся тысячы і тысячы ўдарнікаў і герояў працы. У народзе іх справядліва называюць наватарамі, перадавікамі. Гэта—людзі, якія авалодалі новай тэхнікай, яны паказваюць узоры высокапрадукцыйнай работы, сваім прыкладам мяняюць устарэлыя ўяўленні аб нормах выпрацоўкі, формах і метадах арганізацыі вытворчасці. Іх дасягненні—крыніца натхнення для новых здзяйсненняў і масавага гераізму ў стваральнай працы.

Партыя і Савецкі ўрад высока ацанілі заслугі перадавых калектываў, лепшых людзей краіны. Вялікая група перадавоў прамысловасці, сельскай гаспадаркі, будаўніцтва, транспарту ўзнагароджана ордэнамі і медалямі, многім з іх прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. Гонар і слава нашым выдатным працоўнікам!

Краіна па праву ганарыцца перамогамі наватараў вытворчасці і перадавых калектываў. Разам з тым, аддаючы належнае поспехам, мы не можам супакоіцца на дасягнутым. З усёй шчырасцю трэба сказаць, што ў развіцці гаспадаркі ёсць яшчэ рад недахопаў і нявырашаных праблем. Не ўсе прадпрыемстваў, саўгасаў і саўгасаў не выконваюць планавыя заданні, што зніжае паказчыкі гаспадарання не толькі тых, хто дапускае такога адставанне, але і закрэпае работу дзсяткаў, а то і сотняў іншых сумежных калектываў адмоўна адбіваецца на выробку цэлых галін. Дапускаюцца страты сыравіны і матэрыялаў, не жыццё паршэнні працоўнай дысцыпліны, вялікай яшчэ цяжкасць рабочай сілы. Зацягваецца нярэдка ўвод і асваенне вытворчых магутнасцяў, недастаткова выкарыстоўваюцца наваейшыя дасягненні навукі і тэхнікі. Словам, нам трэба яшчэ многае зрабіць для таго, каб у нас не было адстаючых прадпрыемстваў і ўчасткаў, каб работа ўсіх працоўных калектываў была ўзнята на новы, больш высокі ўзровень сацыялістычнага гаспадарання.

Дарагія таварышы!

Станоўчыя вынікі 1973 года ствараюць неабходныя ўмовы для больш паспяховай работы ў чацвёртым годзе пяцігодкі. Нам трэба будзе забяспечыць высокую тэмпу росту эканомікі, істотна палепшыць усё якасныя паказчыкі работы, павысіць прадукцыйнасць працы і эфектыўнасць грамадскай вытворчасці.

Выкананне і перавыкананне плана 1974 года будзе

мець вызначальнае значэнне не толькі для паспяховага завяршэння гэтай пяцігодкі, але і з'явіцца важным крокам да стварэння трывалай асновы для далейшага росту эканамічнага патэнцыялу і павышэння матэрыяльнага дабрабыту і культурнага ўзроўню народа ў будучым пяцігоддзі.

У 1974 годзе намачаецца павялічыць нацыянальны даход на 20 мільярдаў рублёў, а аб'ём прамысловай вытворчасці—амаль на 31 мільярд рублёў, або на 6,8 працэнта ў параўнанні з 1973 годам. Па абсалютных паказчыках гэта звыш сярэднегадавога прыросту за першыя тры гады пяцігодкі. Аб'ём валавой прадукцыі сельскай гаспадаркі залічана павялічыць на 7 мільярдаў рублёў, або на 7,3 працэнта. За кошт павышэння прадукцыйнасці грамадскай працы павінна быць атрымана 87 працэнтаў прыросту нацыянальнага даходу.

Паўней стануць задавальняцца матэрыяльныя і духоўныя патрэбнасці працоўных, палепшацца жыллёвыя ўмовы мільянаў людзей. Далейшае развіццё атрымаюць навука, народная асвета, ахова здароўя, а таксама ўся сфера сацыяльна-культурнага і бытавога абслугоўвання насельніцтва. Значна расшырыцца вытворчасць тавараў народнага спажывання.

Прынятыя на 1974 год заданні Дзяржаўнага плана напружаныя і вельмі адказныя. Але нават самы дэтальны план не можа ўлічыць поўнасцю ўсіх багацейшых рэзерваў сацыялістычнай эканомікі, якія могуць быць дадаткова выяўлены і выкарыстаны дзякуючы творчаму падыходу да работы, шырокаму развіццю ініцыятывы, павышэнню арганізаванасці і адказнасці кожнага калектыву, кожнага работніка.

Калі мы будзем працаваць заўтра лепш, чым сёння, то нашы планы будучы год не толькі выкананы, але і перавыкананы. Дакладная і зладжаная работа з першых дзён года, выкананне і перавыкананне зменных, месячных і кварталных плававых заданняў павінны стаць законам кожнага калектыву, кожнага работніка.

Цэнтральны Камітэт КПСС звяртаецца да ўсёй партыі, да ўсяго савецкага народа з заклікам у 1974 годзе памножыць працоўныя намаганні ў барацьбе за паспяховае ажыццяўленне рашэнняў XXIV з'езда КПСС, яшчэ шырэй разгарнуць сацыялістычнае спаборніцтва за дзятэрміновае выкананне планавых заданняў пад лозунгам—даць прадукцыі больш, лепшай якасці, з меншымі затратамі.

Цяпер у краіне па ініцыятыве перадавых прадпрыемстваў шырока рух за прыняцце сустрэчных планаў. Цэнтральны Камітэт КПСС надае гэтай ініцыятыве велізарнае значэнне. У кожным працоўным калектыве на аснове мабілізацыі ўнутраных рэзерваў можна дабіцца значнага павелічэння выпуску прадукцыі і паліпшэння яе якасці.

Цэнтральны Камітэт КПСС заклікае работнікаў

усіх галін народнай гаспадаркі сканцэнтраваны асабліваю ўвагу ў сацыялістычным спорніцтве на паскарэнні росту прадукцыйнасці працы, павышэнні эфектыўнасці грамадскай вытворчасці.

Змагацца за павышэнне эфектыўнасці вытворчасці — значыць усюды і энергічна ўкараняць навішнюю тэхніку, прагрэсіўныя тэхналагічныя працэсы і праектныя рашэнні. Усё новае, што нараджаецца ў інстытутах, канструктарскіх бюро, на заводах, у калгасах і саўгасах, што ствараецца наватарамі і вынаходнікамі, павінна хутка ўкараняцца ў грамадскую вытворчасць. Трэба энергічна дабівацца, каб прадукцыя савецкіх прадпрыемстваў па сваёй якасці і тэхнічнаму ўзроўню не толькі не ўступала, але і пераўзыходзіла лепшыя зарубежныя ўзоры.

Змагацца за павышэнне эфектыўнасці вытворчасці — значыць максімальна выкарыстоўваць дзеючыя агрэгаты, машыны, механізмы, рэзка скарачаць іх працоўны час, берагчы кожную гадзіну, кожную мінуту рабочага часу, няўхільна ўмацоўваць працоўную дысцыпліну.

Змагацца за павышэнне эфектыўнасці вытворчасці — значыць хутчэй уводзіць і асвойваць праектныя магутнасці новых вытворчасцей, павышаць іх фондаадачу.

Змагацца за павышэнне эфектыўнасці вытворчасці — значыць зніжаць сабекошт, змяншаць матэрыялаёмкасць прадукцыі, строга захоўваць рэжым эканоміі, беражліва і рупліва выдаткоўваць матэрыялы, асабліва метал, паліва, энергію, кож-

ны рубель капітальных укладанняў, дабівацца павелічэння выпуску звышпланавай прадукцыі з эканомленых матэрыяльных рэсурсаў.

Вырашэнне задач, якія стаяць перад намі, патрабуе ўзяцца на больш высокі ўзровень усю работу па кіраўніцтву эканомікай. Міністэрствы і ведамствы, планавыя, забеспячэнскія і фінансавыя органы павінны ствараць усе неабходныя ўмовы для выканання працоўнымі сустрэчных планаў, узятых сацыялістычных абавязацельстваў. Яны закліканы забяспечыць паліпшэнне сістэмы кіравання, удасканаленне планавання, арганізацыі працы і эканамічнага стымулявання вытворчасці ва ўсіх яе звеннях.

Поспеху справы будзе садзейнічаць яшчэ больш шырокае ўцягненне працоўных у кіраванне эканомікай, павышэнне адказнасці і патрабавальнасці да кадраў.

Таварышы! Усё, што ў нас ёсць сёння і чаго мы даб'ёмся заўтра, залежыць ад нас саміх, ад умення кожнага савецкага чалавека працаваць творча, ад высокай свядомасці, прафесійнай падрыхтоўкі, пачуцця адказнасці і дысцыпліны.

Цэнтральны Камітэт КПСС выказвае ўпэўненасць, што наш гераічны рабочы клас — вядучая сіла савецкага грамадства, інжынеры, тэхнікі і канструктары, усе работнікі індустрыі і надалей будучы іскі ў авангардзе ўсенароднага сацыялістычнага саборніцтва за датэрміновае выкананне намечаных планаў, увасобяць у канкрэт-

ны справы свае сілы, веды, вопыт і зноў, як заўсёды, пакажуць прыклад высокай свядомасці, арганізаванасці і дзелавітасці.

Цэнтральны Камітэт КПСС упэўнен, што наша слаўнае калгаснае сялянства, работнікі саўгасаў, спецыялісты сельскай гаспадаркі замацуюць поспехі і парадуюць Радзіму ў 1974 годзе добрым ураджаем, павелічэннем вытворчасці і нарыхтовак сельскагаспадарчай прадукцыі; будучы з найбольшай эфектыўнасцю выкарыстоўваць кожны гектар зямлі, кожную машыну, кожны цэнтнер кармоў, кожную тону ўгнаенняў; разам з рабочым класам зрабяць новы крок па шляху далейшай інтэнсіфікацыі сельскай гаспадаркі і ўмацавання яе матэрыяльна-тэхнічнай базы.

Цэнтральны Камітэт КПСС выказвае ўпэўненасць, што наша савецкая інтэлігенцыя будзе з яшчэ большай энергіяй, настойлівасцю развіваць навуку, тэхніку і культуру, дабівацца павышэння эфектыўнасці навуковых работ, хутчэйшага ўкаранення ў народную гаспадарку важнейшых навукова-тэхнічных дасягненняў, ствараць духоўныя каштоўнасці, якія ўзбагачаюць жыццё савецкіх людзей.

Цэнтральны Камітэт КПСС упэўнен, што нашы савецкія жанчыны, якія здабылі сваёй самаадданай працай і штодзённымі клопатамі аб выхаванні дзяцей высокую грамадскую ўдзячнасць, уносяць важкі ўклад у агульна-народную барацьбу за паспяховае выкананне планаў чацвёртага года пяцігодкі.

Цэнтральны Камітэт КПСС выказвае ўпэўненасць, што наша выдатная моладзь з новай сілай пацвердзіць сваю вернасць ленинскім заветам, справе Камуністычнай партыі, азнамянуе чацвёрты год пяцігодкі ўдарнай працай і выдатнай вучобай. Радзіма верыць у маладое пакаленне, у яго працавітасць, настойлівасць і самаададнасць!

Цэнтральны Камітэт КПСС звяртаецца з заклікам да партыйных арганізацый, усіх камуністаў узначаліць магутны рух савецкіх людзей за паспяховае выкананне заданняў чацвёртага года пяцігодкі, паўней выкарыстоўваць набыты вопыт, удасканаліваць сваю дзейнасць, быць там, дзе больш цяжка, аддаваць народу, барацьбе за яго інтарэсы і шчасце свае веды і здольнасці! Разам з саветамі, прафсаюзамі і камсамолам па-баявому ўзяцца за практычнае вырашэнне пастаўленых задач, надзейна падмацаваць гаспадарчыя планы года шырокай арганізатарскай, палітычнай і ідэйна-выхаваўчай работай. Лепшыя калектывы, перадавікі і наватары вытворчасці, пераможцы саборніцтва павінны быць акружаны ўсенароднай пашанай і павагай, заахочвацца матэрыяльна і маральна.

Наперадзе шмат спраў — складаных і адказных. Ленінская партыя глыбока верыць

у вялікую творчую энергію нашага народа, які здольны пераадолець любыя цяжкасці на шляху да мэты. А мэты ў нас высакародныя і гуманныя — працвітанне Радзімы, дабрабыт і шчасце ўсіх савецкіх людзей.

Нашы новыя сацыяльны і эканамічны дасягненні будуць мець велізарнае інтэрнацыянальнае значэнне, яшчэ больш павялічваюць прыцягальную сілу сацыялізма, садзейнічаць далейшаму росту міжнароднага аўтарытэту Краіны Саветаў. Паспяховае будаўніцтва камуністычнага грамадства — дастойны ўклад савецкага народа ў справу ўмацавання сацыялістычнай садружнасці, умацавання міру і бяспекі народаў, у сацыяльны прагрэс чалавецтва.

Цэнтральны Камітэт КПСС пераканан, што савецкія людзі яшчэ вышэй узнімуць сцяг усенароднага сацыялістычнага саборніцтва і сваёй самаадданай, ударнай працай забяспечаць датэрміновае выкананне планавых заданняў і сацыялістычных абавязацельстваў у 1974 годзе.

Да новых працоўных перамог, дарагія таварышы, да новых працоўных подзвігаў у імя далейшага ўмацавання магутнасці нашай Радзімы, камуністычнага будаўніцтва ў нашай краіне!

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

А. КОЛАС, былы камандзір першага атрада партызанскай брыгады імя А. Неўскага.

АПОШНІ БОЙ

Тое, пра што я хачу расказаць, было трыццаць гадоў назад, у пачатку студзеня 1944 года, калі часці Савецкай Арміі ўжо знаходзіліся на беларускім Палессі, калі з усходу і захаду да яго сталіцы — Мазыра настрымна рваліся нашы воіны-вызваліцелі і лясныя байцы-партызаны. Трэба было ў што б там ні стала адрываць ворага ў горадзе, пазбавіць яго магчымасці ўратаваць вазную тэхніку, завезці ў сваю барлогу награбленае ў нас дабро.

БЫЛА ЦІХАЯ марозная раніца. Над заśnieжанымі куранямі віліся густыя дымкі. Там, у «зімовых палацах», яшчэ спалі партызаны, якія ноччу вярнуліся з задання. Шугаў агонь, патрэсквалі жалёныя лапкі ялін, скручвалася ў трубку бярозавая кара. Хто выпаўся — сушыў анучы, або прымацоўваў драгты — ужо ў які раз! — гумавую падэшву да дзіравых валёнак.

Колькі іх тут, народных мсціўцаў, каля гэтага «партызанскага каміна», і ўсе — такія розныя. Можна сказаць, два ўзросці — старыя і моладзь. Вунь, укрыўшыся кажухом, пра штосьці расказвае маладым старым камуніст дзед Валасюк, а побач, з вінтоўкай у руках, скруціўшыся ў баранак, ціха мірна спіць яго трынаццацігадовы сын піянер Лёнька — партызанскі разведчык. Бліжэй да выхаду з кураня, — як злез з сядла ды ўпаў да агню — заснуў моцным сном вочы і вушы ўзвода разведчыкаў, калгасны трак-

тарыст камсамалец Грыша Падаяк. А там далей, забіўшыся ў вугал, штосьці спрасонку бубніць сабе пад нос малы ростам, надта фанабэрысты, разведчык Федзя Юркавец; у адной вёсцы ён выхваляўся дзяўчатам, што нібыта працаваў да вайны настаўнікам, у другой — што

быў аграномам, у трэцяй ён ужо рабіўся кадравым камандзірам Чырвонай Арміі...

Глядзеў я на іх і разважаў... Думаў пра тое, што нягледзячы на ўсе нягоды, на ўсе цяжкасці партызанскага жыцця, яны як адзіны, заўсёды верылі ў нашу перамогу і ўсе да аднаго гатовы дзеля яе ў любы момант аддаць сваё жыццё. У гэтым была іх сіла і неперажыванасць, шчасце змагання.

Думкі мае перапыніў ад'ютант камбрыга Аляксандра Луніча Жыльскага малады

стройны хлапец у чорнай кубанцы з чырвонай стужкай Сцяпан Гнядзько, які рантам з'явіўся з кураня.

— Таварыш камандзір атрада, вас выклікае камбрыг, — паведаміў ён.

У штабным курані было трое: высокі, танклявы, з вачэйнай выпраўкай, камбрыг Жыльскі і каржакаваты вачэйны ў пагонах палкоўніка на белым кажуху. Шыро-

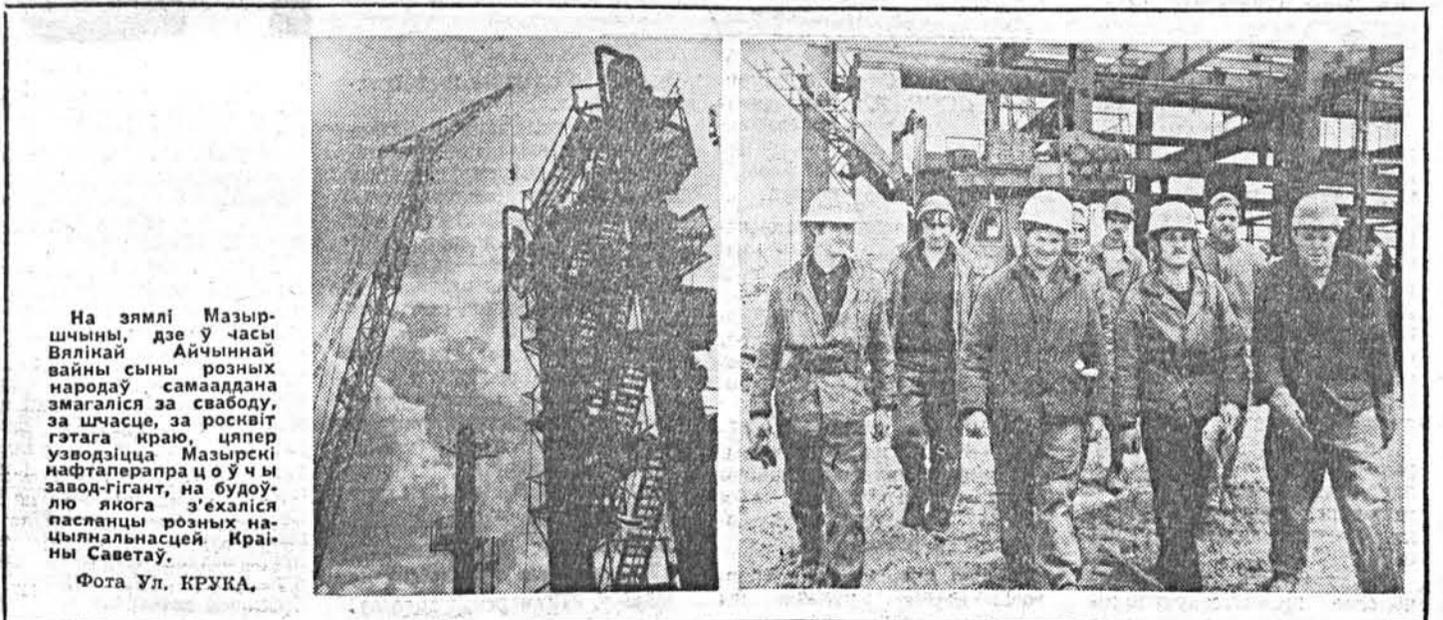
кі скуласты твар, вузкія, надта ўважлівыя вочы. Жыльскі падышоў да мяне, паклаў руку на плячо, — сказаў:

— Ідзем у апошні партызанскі бой. Разам з франтавікам на Мазыр. Там многа немчуры скапілася. Трэба, каб яны там і засталіся. Зразумеў?

— Не зусім...

Была доўгая і грунтоўная размова над картай. Задачу ставіў палкоўнік. Сэнс яе заключыўся ў тым, што гэтай ноччу, менавіта — гэтай, групе партызан, якая будзе вылучана ў маё падпарадкаванне, даручаецца ўзарваць чыгуначны мост на рацэ Пцічы, прытоку Прыпяці. Маёй групе прыдаецца ўзвод салдат лейтэнанта Шаўчэнка.

(Заканчэнне на 14 стар.)

На зямлі Мазыршчыны, дзе ў часы Вялікай Айчыннай вайны сыны розных народаў самааддана змагаліся за свабоду, за шчасце, за росквіт гэтага краю, цяпер узводзіцца Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод-гігант, на будоўлю якога з'ехаліся пасланцы розных нацыянальнасцей Краіны Саветаў.

Фота Ул. КРУКА.

**СУЧАСНІК:
У ПРАЦЫ
і
ЛІТАРАТУРЫ**

ПІСЬМЕННІКІ, Са-
вецкай Беларусі
заўсёды імкнуліся ў сва-
іх творах адлюстроў-
ваць шматграннае жыццё народа, яго барацьбу за
ідэалы камунізму, яго вернасць высокім прынцыпам
інтэрнацыянальнага братства, выхаваным ленінскай
партыяй. Аб цеснай сувязі беларускай літаратуры з
жыццём сведчаць яе лепшыя творы, якія знайшлі
шырокае прызнанне ў нашага патрабавальнага чыта-
ча, сталі вядомы за межамі рэспублікі і краіны. І сё-
ня вялікі атрад беларускіх пісьменнікаў накіроўвае
свае творчыя сілы на вырашэнне тых вялікіх задач,
што пастаўлены перад савецкім народам XXIV
з'ездам КПСС. Галоўным героем многіх твораў пра-
заікаў, паэтаў, драматургаў з'яўляецца наш сучаснік
— чалавек стваральнай працы, актыўны змагар за
мір, за роўнасць, братства і свабоду народаў.

**Як беларускія пісьменнікі ў сваіх творах паказ-
ваюць жыццё нашага сучасніка? Як раскрываюць яго
багаты духоўны свет? Якія складаныя праблемы ўза-
маадносін людзей, выкліканыя эпохай навукова-тэх-
нічнай рэвалюцыі, прыцягваюць увагу майстроў ма-
стацкага слова?**

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва»
запрашае крытыкаў, празаікаў, паэтаў, драматургаў
і шматлікіх нашых чытачоў выказаць свае думкі і
меркаванні па гэтых надзённых пытаннях.

Нашу гаворку «Сучаснік у працы і літаратуры» па-
чынаем артыкулам сакратара Мінскага гарадскога
камітэта КПБ Т. Ц. Дзмітрыевай.

БЕЛАРУСКАЯ савец-
кая літаратура карыс-
таецца заслужанай па-
пулярнасцю не толькі ў на-
шай рэспубліцы, але і далёка
за яе межамі.
Сведчаннем таму — шматлі-
кія пераклады мастацкіх
твораў беларускіх пісьменні-
каў у братніх рэспубліках, у

краінах сацыялістычнай сад-
ружнасці. І трэба думаць, га-
лоўнай прычынай такой піль-
най увагі шырокага чытача
да лепшых твораў нашых
пісьменнікаў з'яўляецца тое,
што яны раскрываюць унут-
раны свет сучасніка, імгненна
паказваюць савецкага чалавека,
будаўніка камуністычнага

грамадства буйным планам.
Гэтае высакароднае імкненне,
гэтае высокае разуменне сва-
ёй вялікай грамадзянскай ад-
казнасці перад часам уласціва
асабліва такім актыўна пра-
цуючым празаікам і паэтам,
як Пятрусь Броўка, Максім
Танк, Іван Шамякін, Іван Ме-
леж, Аркадзь Куляшоў, Іван
Навуменка, Васіль Быкаў,
Янка Брыль, Андрэй Макаё-
нак, Алесь Асіпенка і многім
іншым. Яны вызначаюць твар
сучаснай беларускай літара-
туры. Іх апавесці, раманы,
паэмы аказваюць вялікае жы-
ватворнае ўздзеянне на чыта-
ча, служаць пачэснай справе
фарміравання камуністыч-
ных поглядаў у кожнага чле-
на нашага грамадства.

І ўсё ж беларускія літара-
тары, безумоўна, усведамля-
юць, што яны яшчэ ў вялікім
даўгу перад жыццём, перад
людзьмі працы, перад сучас-
насцю.

Уважліва чытаючы нашы
тоўстыя часопісы і тывя кнігі,
якія выходзяць у нашых вы-
давецтвах, нярэдка адчуваеш
незадаволенасць: творы на-
пісаны як бы і з веданнем
справы, на пэўным мастацкім
узроўні, ёсць у іх і свае героі,
і цікавыя сюжэтыны лініі,
але... Але, калі разважаеш
над папарамай жыцця, ад-
люстраванай аўтарам, над
зместам, адчуваеш, што так
можна было напісаць і наць
і дзесяць гадоў назад, і нават
яшчэ болей, бо перад табой
калейдаскоп падзей, якія не
кранаюць ці амаль не крана-
юць надзённых праблем су-
часнага развіцця горада і вёс-
кі.

А між тым дастаткова вір-
нуць на сучасны стан бела-
рускай літаратуры з пункту
гледжання сённяшніх задач,
своасабінасці гістарычнай
эпохі, якую мы перажываем,
каб адчуць жаданне паспра-

чацца і з аўтарамі навогт
зместу некаторых твораў, і з
меркаваннямі крытыкаў, якія
не заўсёды імкнуцца пакіра-
ваць творчасць пісьменніка
па адзіна правільнаму рэчыш-
чу — сучаснасці...

Апошнім часам мы многа
гаворым і пішам аб навукова-

расла ад 197 тысяч да 211
тысяч чалавек. Колькасць
рост заканамерна невялікі,
затое больш дынамічна вы-
глядаюць якасныя паказчыкі
ўнутрыструктурных змен.
Так, у 1972 годзе ў па-
раўнанні з 1969 тэмпы ро-
сту колькасці аператараў
склалі 75 працэнтаў, гальва-
нікаў, стругальчыкаў — 27.
І ў той жа час колькасць воз-
чыкаў, адкатчыкаў, паднос-
чыкаў скарацілася на 15
працэнтаў, а занятых ручной
працай — на 10. Усяго якіх-
небудзь 10—12 гадоў назад
толькі 18 працэнтаў рабочых

Т. ДЗМІТРЫЕВА,
сакратар Мінскага гарад-
скога камітэта КП Беларусі.

Г Е Р О І

тэхнічнай рэвалюцыі, аб тых
цікавых і плённых зменах,
якія яна немінуча нясе з са-
бой. Але бачым гэтыя змены
нярэдка ў адным аспекце, за-
вужана — ва ўзнікненні но-
вых галін навук, у комплекс-
най механізацыі і аўтаматы-
зацыі вытворчасці і г. д. Ня-
ма патрэбы даводзіць, што
змены ў тэхналогіі вытвор-
чых працэсаў карэнным чы-
нам мяняюць і наша ўяўлен-
не аб ролі чалавека на вы-
творчасці. Навукова-тэхніч-
ная рэвалюцыя аказвае пры-
кметнае ўздзеянне на рэчаі-
насць, на ўсё наша жыццё.

Асабліва важныя і харак-
тэрныя змены назіраюцца ў
асяроддзі рабочага класа.
Праца рабочага ўсё больш на-
бліжаецца да працы інжы-
нерна-тэхнічнага персаналу.
Ад яго, рабочага, патрабуюць
сёння ґрунтоўныя веды ў
многіх галінах навукі і тэхні-
кі. Але звернемся да канкрэт-
ных лічбаў, якія даюць яснае
ўяўленне аб пэўных зменах у
асяроддзі рабочага класа ста-
ліцы. За апошні 4 гады, на-
прыклад, колькасць рабочых
у прамысловасці горада вы-

Мінска мелі сярэдняю адука-
цыю, а зараз — 45 працэнтаў.
Акрамя таго, 8 тысяч рабо-
чых займаюцца ў вуні і тэхні-
кумах. Паказальна і тое, што
чвэрць з іх — маладыя людзі
ва ўзросце 18—24 год.
У дынаміцы прыведзеных
даных адлюстраваліся закана-
мернасці нашага паступаль-
нага руху, сацыяльнай палі-
тыкі нашай дзяржавы. Разам
з тым, гэтыя паказчыкі, як
мы мяркуем, павінны наведзі
пісьменнікаў на думку аб
тым, якімі ўсебаковымі павін-
ны быць іх веды глыбінных
сацыяльных працэсаў у ася-
роддзі рабочага класа, якімі
трывалымі і настаяннымі па-
вінны быць сувязі з рабочы-
мі, каб у распрацоўцы рабо-
чай тэмы ім спадарожнічаў
поспех.

Тым не менш, складаецца
ўражанне, што некаторыя
пісьменнікі недастаткова бя-
руць у разлік гэтыя фактары.
Вось чаму нам здаецца, што
толькі на карысць літарата-
рам пайшлі б больш цесныя
кантакты з сацыялагамі, аз-

ВІШНЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

Георгію ШЫЛОВІЧУ — 50

7 студзеня пісьменніку Георгію Шыловічу спаўняецца 50 год. З гэтай нагоды прайшлі Савецка-літэратурна-БССР накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Георгій Уладзіміравіч! Мы, Вашы таварышы па плу, сардэчна віншваем Вас з п'ятдзясяцігоддзем з дня нараджэння.

Партызанскі разведчык, воін Савецкай Арміі, студэнт, журналіст — з такім немылым жыццёвым вопытам Вы прыйшлі ў літаратуру. Вашы нарысы, апа-

вяданні і апавесці для дзяцей вызначаюцца веданнем дзіцячай псіхалогіі, займальнасцю, дапамагаюць выхоўваць юнае пакаленне ў духу высокіх ідэалаў нашай сучаснасці. Асабліва вядомасць набылі Вашы кнігі «Школа ля крэпасці», «Праз полымя вайны», «Сшытак у чорнай вопладцы», «Чарапах без панцыра», «Туман ідзе па следу». Паслякова Вы супрацоўнічаеце і ў жанры дакументальнага кіно, з'яўляецеся аўтарам шэрагу цікавых сцэнарыяў.

Вы прымаеце актыўны ўдзел у нашым творчым і грамадскім

жыцці, з'яўляецеся старшынёй мсцовага камітэта прафарганізацыі і членам бюро партыйнай арганізацыі Саюза пісьменнікаў БССР.

Жадаем Вам, дарагі Георгій Уладзіміравіч добрага здароўя, шчасця, далейшых поспехаў у творчай і грамадскай працы».

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» дала імя да гэтых вышаванняў і жадае Георгію Уладзіміравічу доўгіх год жыцця і плённы ў творчай працы.

«Жалезнік». І не раз дастаў-
ляў партызанам каштоўныя
звесткі пра варожыя гарнізо-
ны. Адзнака гэтай баявой
маладосці — медаль «За ад-
вагу». І яшчэ. Камуніст
Шыловіч, працуючы ў часо-
пісе «Беларусь», спачатку
рэдактарам грамадска-палі-
тычнага аддзела, а потым ад-
казным сакратаром, намала
зрабіў і робіць, каб часопіс
стаў папулярным у шырока-
га кола чытачоў, служыў вы-
сакароднай мэце камуністыч-
нага выхавання працоўных
рэспублікі.

...Неяк у размове з Георгі-
ем Уладзіміравічам я спытаў
у яго аб самай запаветнай
мары. Так, аб мары, таму
што ў кожнага яна ёсць, у
кожнага яна павінна быць,
гэтая мара. І ён, памаўчаўшы
перашуча, з нейкай юнацкай
сарамлівасцю, адказаў:

— Хачу напісаць добрую
кнігу аб баявой маладосці.

Што ж, гэтая пісьменніч-
кая мара аб самай лепшай
кнізе, гэтая, відаць даўняя
задумка, варта таго, каб па-
працаваць над яе ажыццяў-
леннем. І ад усяго сэрца хо-
чацца пакадаць: хай жа бу-
дзе заўсёды ў юбіляра праца
цікавай і плённай, хай стае
яму творчых сіл не на адну
яшчэ добрую кнігу!

Яўген КАРШУКОУ.

З ІМ ДАВОДЗІЦА ба-
чыцца амаль кожны
дзень: рэдакцыі на-
шых выданняў побач, на ад-
ным паверсе. Высокі, строй-
ны, з прыкметнай сівізной у
вельсах, звычайна негаваркі
і заклапочаны, ён нетаропка
кročыць па калідору, зася-
роджана аб нечым разважае.
Ды вось сустрэўся яму нех-
та з калег — твар адразу
святлее, на ім з'яўляецца
зычлівая, вельмі цёплая ду-
шоўная ўсмішка... Слова-
другое і раптам:

— Слухай, па-сяброўску
раю: з'ездзі ў санаторый,
надлячыся... Не жартуй са
здароўем. Якраз ёсць пунцёў-
ка. Мясцом дапаможа па-
быць...

Ён ужо трэці год узна-
чальвае прафсаюзную арга-

нізацыю пры Саюзе пісьмен-
нікаў БССР. Але гэты тавары-
скі клопат не проста па
абавязку, гэта адна з тых цю-
доўных рысаў, якія ўласці-
вы яго характару наогул.

А то неўзабаве сустрака-
еш яго пасля паездкі ў ка-
мандзіроўку. І не пазнаць
чалавека. Узрушана, з захап-
леннем, амаль з юнацкім за-
палам расказвае пра тое,
што бачыў у горадзе бела-
рускіх шахцёраў — Салігор-
ску:

— Гэта не горад — чароў-
ная казка... Зусім сучасны,
са шматпавярховымі гмахамі,
шырокімі вуліцамі, пло-
шчамі, бульварамі... А лю-
дзі, людзі якія!

І ўжо можна чакаць чар-
говы нарыс, усхваляваны

расказ аб слаўных шахцёрач-
салігорцах.

Недзе зусім нядаўна напат-
каў яго ў выдавецтве «Мас-
тацкая літаратура». Завітаў
ён сюды па справах: вось-
вось павінна выйсці кніга яго
апавесцей для дзяцей. Зноў
задумлівы. Зноў — клопат у
вачах. Не цяжка здагадацца,
аб чым маркоціцца гэты ча-
лавец: яго, відаць, турбуе,
як успрымае новую кнігу юны
чытач, ці ўсё зрабіў, каб ге-
роі твораў сталі сапраўднымі
сябрамі і дарадцамі дзяцей.
Што ж, зразумелае хваля-
ванне пісьменніка, хай нават
за плячыма больш 25 гадоў
літаратурнай дзейнасці, не-
калькі кніг для дзяцей.
«Твая дарога», «Запіска на
шыбе», «Піянерская адвага»,

наямленне з вынікамі сацыялагічных даследаванняў, якія ўсё больш часта і кваліфікавана праводзіцца ў горадзе, а таксама з сацыяльнай стабільнасцю. У сувязі з гэтым хацелася б выказаць пажаданне, каб нашы пісьменнікі звярнулі ўвагу на такія важныя і ёмісты «жанр» як сацыяльны партрэт рабочага. А больш дакладна ўяўляючы сабе такі збірны вобраз, верагодна, лягчэй будзе напоўніць яго канкрэтным зместам.

Вельмі яркую характарыстыку савецкаму рабочаму даў

родныя вобразы і зараз жыць у нашых сэрцах.

І ўсё ж, застаючыся нязменным у галоўнай ролі правафланговага ў будаўніцтве новага грамадства, — рабочы з цягам часу, дзюкуючы магутнаму развіццю вытворчых сіл, набыў істотна новыя якасці, рысы характару. Непараўнальна ўзрасла яго сацыяльная значнасць. І чытача сёння якраз цікавіць маральны бок росту рабочага чалавека, гэтага сапраўднага героя пашага часу, які захапляецца жыццём, мысліць, разважае, дзейнічае, шукае... Магчыма,

тым сведчаць баявыя польскі і чэхаславацкі ордэны. У 1949 годзе пасля дэмабілізацыі ў званні старшага сержанта ён паступае на завод і самааддана працуе на ім да сённяшняга дня. І вось новыя ўзнагароды: ордэн Леніна і «Знак Пашаны» — за справы мірныя. Ён — камуніст. 16 гадоў запар выбіраецца сакратаром партарганізацыі электрацэха. Сацыялістычны абавязак зацэлы мінлага года выканаў яшчэ ў кастрычніку, а п'ягадовае заданне даў слова завяршыць у жніўні 1974 года.

Нямала побач з намі жыць і працуе на прадпрыемствах горада герояў працоўных будняў, дастойных яркага мастацкага ўвасаблення ў літаратуры. Аб іх трэба пісаць. Заслужоўвае захававання стварэнне некаторымі пісьменнікамі дакументальных аповесцей аб нашых рабочых — сучасніках. Гэтыя творы могуць стаць у далейшым асновай для напісання мастацкіх палатнаў. Аднак ёсць, як мне думецца, яшчэ адна пачэсная задача для пісьменніка: дапамагчы ветэранам-рабочым, людзям надзвычай цікавага лёсу, напісаць аб іх жыцці. Кніга, складзеная з успамінаў такіх людзей, як у свой час гаварыў У. І. Ленін, будзе лепшым чытаннем для маладых рабочых, якія будуць вучыцца па ёй, як трэба жыць і дзейнічаць кожнаму свядомаму рабочаму.

Мы ўлічваем, што выбар тэмы — складаны, працяглы і шматступенны працэс, нават калі тэма ўнікае, здавалася б, нечакана. Працэс гэты ўключае ў сябе і адносіны мастака да свайго эпохі, і ступень актыўнасці яго грамадскіх сувязей, і суб'ектыўныя адносіны да літаратурных традыцый, і індывідуальную накіраванасць яго таленту. Але наша партыя робіць пісьменнікам сацыяльны заказ — стварыць кнігі аб рабочым класе — вядучай сіле ў будаўніцтве камуністычнага грамадства. Вось чаму мы чакаем ад мастакоў слова яркіх, усхваляваных твораў, у якіх праз паказ невялікай групы рабочых, пэўнага вытворчага калектыву раскрылася б жыццё ўсёго нашага грамадства, актуальнасць тых сацыяльна-палітычных праблем, якія рашаюцца ў нашай краіне.

Тым больш, што аўтарам твораў аб сучасным рабо-

чым класе пачынаць не на пустым месцы — аб фарміраванні характару савецкага рабочага на розных гістарычных рубяжках створана нямала цікавых кніг. Ёсць яны і ў беларускіх літаратурах. Можна нагадаць некалькі аповесцей і раманаў апошняга часу аб людзях працы — напрыклад, раманы «Песня Дэвіны» Тараса Хадкевіча і «Не магу без цябе» Леаніда Гаўрылькіна. Не паглыбляючыся ў змест названых твораў і не раскрываючы іх мастацкіх вартасцей, хочацца заўважыць: гэтыя кнігі, як і некаторыя іншыя, можна лічыць пакуль толькі падступам да вялікага рашэння магістральнай тэмы нашай літаратуры — тэмы рабочага класа.

Хочацца звярнуць увагу на яшчэ адну акалічнасць. Цудоўна, што мастакі слова сталіцы апошняга гады даволі актыўна наведваюць новабудовы, буйныя заводы і фабрыкі рэспублікі. Такія паездкі даюць творчы зарад, узбагачаюць, прыносяць пэўную карысць. Толькі ж, як нам здаецца, для назапашвання неабходнага матэрыялу пісьменніку патрэбны больш трывалыя сувязі, адносіны з вытворчымі калектывамі, сістэматычнае папаўненне багажа яго ведаў аб рабочым класе. Несумненна, гэтай мэце служыць і шматгранная, напружаная грамадска-палітычная дзейнасць Саюза пісьменнікаў БССР.

Але давайце возьмем толькі адзін з кірункаў гэтай дзейнасці — выходы пісьменнікаў на прамы кантакт з рабочай аўдыторыяй. У 1973 годзе па лініі бюро прапаганды беларускай літаратуры арганізавана 2,150 выступленняў пісьменнікаў у працоўных калектывах горада. Гэта падта добра. І ўсё ж даводзіцца шкадаваць, што такімі сустрэчамі не заўсёды задаволены і самі літаратары і рабочыя. Вдаць, гэта тлумачыцца тым фактам, што ў «рэпертуары» выступаючых слаба, а часам і не цікава прадстаўлена рабочая тэма.

Да таго ж, у рэшце рэшт, слабая і творчая аддача некаторых пісьменнікаў ад такіх сустрэч у вытворчых калектывах. Нярэдка нават даводзіцца чуць заўвагі рабочых: «Што наведваюць нас пісьменнікі — добра. Але пакадана б было, каб у выніку нашых знаёмстваў з'яўляліся новыя творы». І яны, гэтыя шчырыя заўвагі і пажаданні, натуральна, прадрыктаны не столькі асабістай крыўдай, колькі клопамі аб далейшым, паспяховым развіцці беларускай літаратуры. Мы ўпэўнены, што ў калектывах прадпрыемстваў сталіцы пісьменнік можа знайсці багаты жыццёвы матэрыял, выявіць цікавыя сучасныя канфлікты, характэрныя праблемы.

Высокая агульнаадукацыйная, прафесійная падрыхтоўка працоўных сталіцы, іх грамадска-палітычная і працоўная актыўнасць плённа ўздзейнічаюць на рашэнне задач дзевятай пяцігодкі. Прыемна ўсведмяць, што рабочы клас сталіцы ўнёс дастойны ўклад у паспяховае выкананне прамысловасцю горада адказнай праграмы 1973 года. Гадавы план па аб'ёму рэалізацыі і выпуску большасці важнейшых відаў прамысловых вырабаў выкананы 26 снежня. Перавыкананы планавы паказчык росту прадукцыйнасці працы; атрымана больш за 20 мільёнаў рублёў звышпланавога прыбытку. У вытворчасці асвоена шмат новых відаў прамысловай прадукцыі, прычым палепшылася іх якасць. Цяпер атэставана на дзяржаўны Знак якасці звыш 200 відаў вырабаў — амаль чвэрць аб'ёму прамысловай прадукцыі. Вось якія слаўныя справы здзяйсняюць рабочыя нашага цудоўнага горада.

Хочацца спадзявацца, што пісьменнікі рэспублікі засяродзя сваю ўвагу на тэме рабочага класа, створаць высокадзейныя мастацкія творы, прысвечаныя нашай сучаснасці, камуністычнаму будаўніцтву. Герой ж — побач.

ПОБАЧ

на XV з'ездзе прафсаюзаў Л. І. Брэжнеў. Ён адзначаў, што перадавы рабочы сёння — гэта чалавек, які валодае глыбокімі ведамі, шырокім кругазглядом. Ён свядома і творча адносіцца да працы, адчувае сябе гаспадаром вытворчасці і адказны за ўсё, што адбываецца ў нашым грамадстве. Гэты рабочы палітычна актыўны, неабяканы да недахопаў, непрымлімы вораг мяшчанства і іншых перажыткаў мінулага ў свядомасці і паводзінах людзей. Ідэя партыі, камунізма сталі для яго сутнасцю, светапоглядам, яны вызначаюць яго ўчынкі і адносіны да людзей, усю жыццёвую лінію.

Такім воль адданым справе Камуністычнай партыі, дастойным спадчынікам горкаўскага Паўла Уласава, мы бачым рабочага чалавека ў савецкай літаратуры на ўсіх этапах гісторыі нашай краіны: ён, інтэрнацыяналіст, камуніст, змагар, заўсёды на пераднім краі — ці то ў гады першых пяцігодкаў, ці то ў Вялікай Айчыннай вайне, ці то ў пасляваенным будаўніцтве... На прыкладах жыцця гэтых літаратурных герояў выходзілася не адно пакаленне савецкіх людзей. Іх высака-

у яго, як у кожнага, бываюць памылкі, але ён вучыцца сумленна пазбягаць іх у далейшым; магчыма, сустракаюцца ў ходзе нашых напружаных будняў тыя ці іншыя складаныя сітуацыі жыцця, а таксама творчыя выпрабаванні часу, сутнасць якога вызначае імклівы навукова-тэхнічны прагрэс. Але ўсё гэта маюць рабочы характар і яшчэ больш загартоўвае яго грамадзянскія якасці.

У свайго практычнай рабоце мы часта сустракаем менавіта з такімі цудоўнымі людзьмі, якім у значнай ступені ўласцівы лепшыя рысы характару нашага сучасніка. Яны імкнуцца жыць і працаваць па маральнаму кодэксу будаўніка камуністычнага грамадства.

Спадзяюся, што пісьменнікі, якія выступалі ў калектыве вытворча-тэхнічнага аб'яднання імя У. І. Леніна, чулі пра высокакваліфікаванага тавара камуніста Дзмітрыя Іванавіча Чарвякова. Ён, гэты чалавек, прайшоў праз выпрабаванні Вялікай Айчыннай вайны, за мужнасць, праяўленую ў баях за вызваленне нашай Радзімы, узнагароджаны ордэнамі Леніна і Славы III ступені, вызваляў таксама Польшчу, Чэхаславакію ад гітлераўцаў — аб гэ-

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

Барысу БУР'ЯНУ—50

7 студзеня пісьменніку Барысу Бур'яну спаўняецца 50 год. У сувязі з гэтым праўленне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру віншаванне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Барыс Іванавіч! З нагоды Вашага пяцідзесяцігоддзя шлем Вам свае шчырыя, сардэчныя віншаванні. Творчы шлях Вы пачыналі як актёр. Таму і натуральна, што Ваша літаратурная дзейнасць пачалася з тэатральных рэцэнзій. З цягам часу Вы пашырылі свой творчы дыяпазон: па-ранейшаму выступаючы як літаратурны крытык, адначасова плённа працуеце ў жанры прозы і драматургіі. У свой час з поспехам ішла напісаная Ва-

мі ў сааўтарстве п'еса «Зорка Венера», прысвечаная жыццю Мансіма Багдановіча. Ведаем Вас і як патрабавальнага перакладчыка. Вы пераклалі на рускую мову асобныя творы М. Лынькова, А. Якімовіча, А. Макаёнка, іншых беларускіх пісьменнікаў. Жадаем Вам, дарагі Барыс Іванавіч, добрага здароўя, шчасця, новых творчых здабыткаў».

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і жадае Барысу Іванавічу, таварышу па працы, доўгіх год жыцця, здзяйснення ўсіх творчых задум.

Уладзіміру ДАДЗІЁМАВУ—50

8 студзеня пісьменніку Уладзіміру Дадзіёмаву спаўняецца 50 год. Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР з гэтай нагоды накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Уладзімір Ільіч! Сардэчна віншваем Вас з пяцідзесяцігоддзем з дня нараджэння. Свае першыя нарысы і апавяданні Вы надрукавалі ў гады Вялікай Айчыннай вайны ў франтавых газетах. З таго часу пісьменніцкая праца ў Вас заўсёды спалучалася з працай журналіста. Шмат год аддалі Вы рабоце ў перыядычным дру-

ку, былі карэспандэнтамі «Літаратурнай газеты» па Беларускай ССР. Вынікам Вашай напатлівай творчай працы з'явіліся «Белазёрскі дзёнік», дакументальная аповесць «Жлобінскія маладагвардзейцы», раман «Над Нёманам».

Шчыра жадаем Вам, дарагі Уладзімір Ільіч, добрага здароўя, шчасця, новых здабыткаў на ніве роднай літаратуры.

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і жадае юбіляру доўгіх год жыцця, новых творчых планаў.

Ніл ГЛЕБІЧ:

1. Не ведаю, чаго варты набыткі, але працаваў многа і на розных «варштатах». Напісаў вялікі цыкл лірычных мініячур, частку якіх апублікаваў у часопісе «Малодосць», а частку перадаў у часопісе «Дзень паззіі». У «Польмі» змясціў драматызаваную пазму «Формула годнасці» — яна складае аснову кнігі «Як я вучыўся жыць», што вось-вось мае выйсці ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Найбольш, відаць працаваў у жанры гумару і сатыры.

У выдавецтве «Вышэйшая

школа» выйшла кніга традыцыйнай народнай лірыкі Мінічыны «Песні сямі вёсак», якую, як укладальнік і рэдактар, ганаруся асабіва. Зборнік класічнай балгарскай паззіі «Хай зорыць дзень» (пераклады мае і А. Разанава) — вынік шматгадовай працы. Выйшла гэтаксама і гіталогія ў серыі «Паззія народаў свету». Апублікаваў артыкул аб сучаснай балгарскай паззіі «У малым і ў вялікім сөөце».

2. Буду працягваць працу над новым цыклам лірычных мініячур, якія, па задуме, павінны скласці ў недалёкай перспектыве асобную кнігу. У бібліятэцы «Вожыка» выйдзе зборнік «Русалка на Парачы». Часопісе «Польмя» перадаў даследаванне пра пазытку беларускіх загадак. У бліжэйшы час мяркую закончыць працу пра мастацкія асаблівасці народнай лірыкі. Выдавецтва БДУ імя У. І. Леніна прапануе чытанам складзены і адрэзаны мной том «Песні народных свят і абрадаў».

Зямля мая, блакітны карабелы!
Куды ляціш, да Сонца прыкавана?
Ні рыфы зорных цябе, ні мель
Не страшаць у касмічным акіяне.

І я на ім — як радавы матрос,
Нацгваю тужэй штосілы ветразь...
Лячу ў гадзіну сорак тысяч вёрст,
І за спіною свішча аж наветра.

А за кармой бушуе Млечны Шлях,
Хай брэшучы Ганчакі, хай шчэраць зялы, —
Нас не дагнаць! Нам невядомы страх!
Мядзведзіца, дай мне на ішчасце лапу.

Шалёны рух! І ў гэтай крутаверці —
Адвечнае жыццё і нашае бяссмерце.

Даждзжы над лесам, нізам — туманы,
Шумяць самотна, стынуць зябка хвой,
Наперадзе зіма, Далёка да вясны...
І сэрца поўніцца сумненнем і тугою.
Не звоніш ты. Не едзеш да мяне.

КАРАЛІШЧАВІЦКІЯ

Эдуард ВАЛАСЕВІЧ

С А Н Е Т Ы

І мне здаецца, што было між намі, —
Прыснілася ўсё толькі мне ў сне,
Сплыве і згіне без сляда з гадамі.

Каханая, адзіная мая,
Развей сумненні, працягни мне рукі,
Каб перажыць я мог цяжар разлукі.

Ці мо табе ўжо надакучыў я?
Дык не шкадуў... Скажы чыстасардэчна —
Суровай будзь, але ж і чалавечнай...

Плыве і кружыць зорак карагод,
А пад якой я зоркай нарадзіўся?
Ці многа пражыву ці мала год?
Хто помніць пра мяне, а хто забыўся?

Гляджу на неба прагна уначы,
Гады ідуць, мінаюць чарадою...
Ну хто тут зможа мне дапамагчы,
Знайсіці мне зорачку, назваць сваёю?

А можа быць яна ў вачах твоіх,
Ва ўсмішцы яснай і ў гарачым сэрцы?
Тады нам ішчасця хопіць на дваіх,
З табою міг мне даражэй бяссмерця!

Зірні ласкава, слоў не гавары! —
Усмішку мне і сэрца падары.

Снег-чараўнік! Што з лесам ты зрабіў?!
Ён стаў якісьці казачна-бліскучы.
Нейлонам, як нявест, бярозкі ўкрыў,
Дубам сярэбраныя шапкі нахлабучыў.

Зялёненькім гарэзніцам-ялінкам
Накінуў ты пуховыя хусцінкі,
І, збегшыся ў кружочак на палянцы,
Яны, здаецца, завіхрылі ў танцы.

І толькі ў смутку пасівелая асіна
Стаіць гаротна ў старане адна,
Нібы ў жалобе аўдавейшая жанчына.
Магчыма, сніцца ёй вайна
І клён, які ўзнімаўся радам,
Ды быў падсечаны снарадам.

Я пры жыцці не даражыў табой,

А ты на крыўды мне дабром плаціла.
Цяпер бы я ахвяраваў сабой,
Каб толькі ты магла ўстаць з магіль.
Вялікадушша, глыбіні любві
Не разумей я, хлопчык дураслівы,
Апошнюю бы кропельку крыві
Ты б аддала, каб сын твой быў ішчаслівы.

Сумленне мучае, грызе мяне...
Прад Маці у даўгу я неадкупным,
Дакор за мною ходзіць неадступна
І да зямлі мяне няўмольна гне.

Мне вобраз твой святы, высакародны
Гарыць заўсёды зоркай пуцыводнай.

Твой пацалунак, нібы зоркі дотык,
На вуснах, не згасаючы, гарыць,
У ім столькі асалоды і пяшчоты,
Мне цяжка без яго і дня пражыць...

Твой пацалунак — дзіўная крыніца:
Чым п'еш часцей — тым смага ўсё расце...
Я прагну сэрцам грэшным прычасціцца,
Каб лепей стаць, душою быць чысцей.

А потым — ліпень, сонца ў зеніце,
А ты ўзняўся на гару жыцця,
Вятры шумяць, і бліскаюць зарніцы,
Здаецца, богі прад табой трымаць.

А там і лістапад. І трышчыны на твары,
І перабоі сэрца ўжо дае...
Што здзейснена, што застаецца марай...

Глядзіш, і снежань завірухай б'е,
І падсумоўвае табе рахункі:
Былі дзе справы, дзе — адны лятункі.

Задумны і трывожны пошум хвой
Пад воблакамі, зоркамі, вятрамі...
Пляюць яны і летам і зімой
То гімн, то рэквіем мядзвічымі стваламі.

Гады мінуць... Тут іншым, маладым
Кахаць і марыць, плакаць і смяцца.
І дрэвы гэтыя раскажуць ім,
Як нам даводзілася за жыццё змагацца.

Ды страшна робіцца і сэрца так баліць,
Калі тапор у лесе завініць
І хвой падаюць, нібы салдаты.

Нам хопіць поля! Нам не трэба ляда!
Свой бор са спевам салаўёў, зязюль
Не аддадзім на глум сякер і куль!

Бывай, кароза! Цяжка развітанне...
Пабачымся з табою мы ці не?
Якія лёс пашле выпрабаванні, —
Сустрэне нас бяда ці абміне?

Не крыкнеш прывітальна з вершаліны
І сіневатым не махнеш крылом...
Заснежаныя буду сніць чліны,
Куст бэзу заінелы пад акном.

Ці ўспомніш ты з кавенькаю шкандыбу,
Які дзяліў з табою хлеба скібу,
Які табе быў, нібы сябру, рад?

Будзь ішчасліва! Да новае сустрэчы!
Магчыма, што вярнуся я назад
І ты, як сёння, сядзеш мне на плечы.

Як на табе я, Мінск, засумаваў!
У лесе добра: ціха, таямніча...
Сядзеў бы там і вершыкі пісаў,
Ды ўсё мацней мяне твой голас кліча.

І звон трамвая і машынаў гул,
І міліцэйскі свят на скрыжаванні, —
Усё нараджае радасць, хваляванне...
Без гаманы людской жыць не магу!

І я іду! Бягу ад адзіноты,
Істотаю ўсё імкнуся да цябе,
Бо там — каханая, сябры, работа.

І сэрца у ерудзях салодка б'е,
Нібы спяшаюся на першае спатканне.
Горш смерці мне — з табой расстанне!

¹ Кароза — сойка.

Снежань 1973 г.

Твой пацалунак — трапяткі матыль,
Які ўзбуджае, акрыляе мары,
Твой пацалунак — промень залаты,
Які развейвае над галавою хмары...

Твой пацалунак — ішчасця ішчодры дар,
Цалуў! Каб не згасаў каханню жар!

Ён не кахай — жаніўся па разліку.
Ён не дружыў — сяброў ён прадаваў,
Хацеў вялікім стаць — не стаў вялікім,
Бо не тварыў, а толькі падпяваў.

І вось, калі да пенсіі дажыўся,
Пастукалася думка ў галаву:
«А для чаго на свет я нарадзіўся?»

«А можа я не жыў? А можа не жыў?
Хтось сталь варыў, ці вырабляў машыны,
Хтось сеяў зерне... Я ж — адну мякіну...»

Калі прыходзіць старасць да цябе, —
Ты не палохайся. Усё законна:
Спачатку май квітнеючы, зялёны,
Каханая, і салавей пяс.

Язэп СЕМАЖОН:

1. На працягу амаль усяго года рыхтаваў пераклады для двухтомнай «Анталогіі ўкраінскай паэзіі», якая ў бліжэйшы час выйдзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Натхнёныя вершы такіх майстроў слова братняй літаратуры, як Паўло Тычына, Мікола Навібеда,

Расціслаў Братунь, а з паэтаў маладзейшых — лірыка Ул. Каламіца і М. Карпенкі, захаплялі мяне ўсяго, і праца над перакладам прынесла мне поўнае творчае задавальненне.

Пераклаў я таксама некалькі нізак вершаў Дзмітрыя Гуліа — класіка і аднаго з пачынальнікаў абхазскай паэзіі, да стагоддзя з дня нараджэння якога ў рэспубліцы павінен выйсці зборнік выбраных вершаў. Стараўся таксама прыняць удзел і ў падрыхтоўцы анталогічнага зборніка сучаснай італьянскай паэзіі. Я зрабіў для гэтай кнігі пераклады вершаў любімых мною прагрэсіўных паэтаў Сальватора Квазімода, П'ера П. Пазаліні, Альда Севярыні і Альфрэда Джуліані.

Творчым набыткам, ма-

быць, можа лічыцца мая работа па складанню вялікай анталогіі сучаснай беларускай паэзіі для выдання па лініі ЮНЕСКА на французскай мове.

Як навуковы работнік Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна, дзе я чацвёрты год вяду са студэнтамі беларускага аддзялення філфака семінарыя заняткі па спецыяльнаму курсу «Асновы тэорыі мастацкага перакладу», я працягваю працу над мануграфіяй «Беларускі паэтычны пераклад. Этапы станаўлення і праблемы».

2. Спадзяюся, што ў наступным годзе змагу выступіць у нашым рэспубліканскім друку з новымі перакладамі паэзіі братніх народаў Савецкага Саюза і краін сацыялістычнага лагера, з літаратурна-навуковымі артыкуламі і рэцэнзіямі.

МЫЗ ЛАРЫСАЙ — маладыя настаўнікі — ішлі па вуліцы, я паглядваў вакол і бачыў, што вёска, у якую мы толькі што прыехалі, цесная, нізенькая, хаты стаяць у лагчыне. Як які дождж, адліга ці разводдзе, вада, відаць, збягае з усіх грудой на вуліцы, і нельга па ёй тады ні праехаць, ні прайсці, бо і цяпер, у гарачую пару, стаялі на дарозе і не высыхалі лужыны, і ў іх плёскаліся задаволеныя дзеці.

Але спадабалася мне, што ў вёсцы многа садоў: бялелі і чырванелі яблыкі, паабвісалі на частакол цяжкія лапы са слівамі. Груш было мала: ці год даўся на іх благі, ці дрэвы састарэлі і болей не пладзілі.

Непадалёку булькала рэчка. Не такая вялікая, шырокая, як хваліў загадчык райана, калі пасылаў мяне сюды працаваць, але плытка, звонкая, вераб'ю да калена. Дзве пажылыя кабеты паласкалі бялізну, паблізу купаліся дзеці, і адзін рыжы хлапчук хадзіў з відэльцам, нагінаўся, — відаць выцікаваў сліжыкі. Падышоў стары дзед, апусціў з плячэй асінавую бочку, скаціў яе з берага на ваду. Плынь падхапіла бочку і панесла: стары падабраў на беразе камень, усунуў яго ў бочку, напусціў вады і, калі ўтапіў, пастаяў, паглядзеў на сваю работу і рады, што добра будзе мокнуць дзіравая бочка, пайшоў дахаты.

«Вёска як вёска, — падумаў я, — толькі людзі незнаёмыя мне, а так усё астатняе знаёмае».

дзяцей, словам, выконваем свой грамадзянскі абавязак...
 «Умее гаварыць», — падумаў я.
 — Вы ж, маладыя, для мяне пакуль што — самалёты без апазнавальных знакаў...
 «Які разумны!»
 — Вы маладыя, адукаваныя, — працягваў дырэктар, — толькі што жылі і вучыліся ў горадзе, прывыклі да яго... Хачу вас загадзя папярэдзіць: дзеці ў нас цяжкія, бацькі не вельмі нам дапамагаюць, але дысцыпліна з боку дырэктарыі да настаўнікаў строга, працаваць трэба многа і сумленна. Згодны так рабіць — калі ласка, просім да нас, не падаваюцца нашы парадкі — тады шукайце лепшай школы, лепшага дырэктара...
 «Відаць, што строга», — зноў падумаў я.
 — Вечна ты са сваімі перасцярогамі! — усміхаючыся, накінула на мужа Вольга Піліпаўна, — палохае толькі маладых.
 — Нічога, не запалохалі, — умяшалася Ларыса і жартаўліва дадала па-вучонаму: — Надзённыя праблемы ставяць надзённыя пытанні.
 — Вельмі правільна, — сказаў Іван Сямёнавіч, — маладыя настаўнікі для нашай школы — вялікая праблема, яны мяняюцца ў нас амаль штогод.
 — Мы будзем працаваць, — сказаў я.
 — Во, гэта слова, — Іван Сямёнавіч устаў, паціснуў мне руку, — калі так надумаліся, пара-

новых, трохі цеснаватых туфлях. Такая ж светлая, юная, здаецца, нават і прыгожая была ў новым светлым касцюме і Ларыса.
 Учора вечарам я чытаў «На ростанях», хацеў успомніць, як пачынаў працу Лабановіч. Успомніў, супакоіўся, што і ў мяне ўсё добра будзе.
 Стаяла светлая вераснёўская раніца, яшчэ было цёпла, суха, далекавата да нізкага цяжкага неба, халодных вятроў, даждж з дня ў дзень. Шчодра свяціла сонца, ішло ціпла ад зямлі, і ад гэтага было спакойна, добра на душы.
 Жанчыны даставалі з калодзежаў, насілі ваду, выпускалі з двароў каровы, злаваліся, крычалі на сваіх дзяцей, так жа звыкла, як і кожнага дня, курыўся з комінаў дым, смачна пахла смажанай цыбуляй, прыгарэлай у саганках бульбай...
 Я крочыў у школу, са мной віталіся, і я ківаў галавою, усміхаўся; я нарадзіўся ў вёсцы, доўга жыў у ёй і крыху ведаў яе хітрасці, здагадаўся, што цяпер у вёсцы гаварылі пра новых настаўнікаў — Ларысу і пра мяне: тут усё на воку, усе адзін аднаго ведаюць. І я адчуваў, калі не паздароўкаюся, хоць і з незнаёмым, то набіраўся ліха: мяне аб'являць ганарліўцам ці недаручаным, і я стану для іх чужы. У вёсцы здароўкацца — да-лені разлік, гэта нехта мудра прыдумаў. Я ішоў, ківаў галавою налева і направа.
 — Падлізваешся, — пасміхалася з мяне Ларыса.
 — Не, выказваю павагу, — гаварыў я.
 У гэты дзень я на месцы бацькоў не таптаўся б пры двары, адлажыў бы ўсю работу і прыйшоў бы ў школу: які сёння дзень! Першага верасня! Нехта выведзе першую літару, рошыць першую задачу, — і пачнецца для яго вялікая і цяжкая, цікавая і радасная дарога ў навуку...

УСЁ НАПЕРАДЗЕ

Проза

Праўда, будынак школы, у якім мне выпадала працаваць, не спадабаўся стары...
 «Няўжо я нічога не змагу зрабіць тут?» — разважаў я, але ведаў, што буду даваць добры ўрок, абавязкова зацікавілю дзяцей, арганізую літаратурны гурток, а мае паэты будуць друкаваць вершы не толькі ў раёнцы... Потым — маляваў я сабе перспектыву — заўважаць і маю работу, маё старанне, раскажуць пра мяне па радыё, тэлебачанню.

Вось неўзабаве маладога настаўніка ўжо хваліць на ўсю вобласць, раіць вучыцца ў яго старэйшым, а там... там прысвоіць званне заслужанага настаўніка, запрасяць працаваць у самыя лепшыя школы.

Старыя настаўніцы будуць гаварыць пры сустрэчы мне самыя ветлівыя словы, а маладыя — закахана глядзець на мяне, палохацца, каб я не паехаў адсюль, спрачацца: хто з іх можа сябраваць са мною.

Я не вытрымаў, аж засмяяўся сваёй фантазіі.
 — Чаго ты? — здзіўлена таўханула мяне ў бок Ларыса. — Стані і смейся...

— А ты аб чым думала, калі мы нядаўна хадзілі і аглядалі школу? — не адказаў, а спытаў я.
 — Толькі прызнайся шчыра...

— Пра што я думала? — ваціснула яна плячма. — Проста глядзела...
 — І не думала, як ты будзеш працаваць? — здзіўліўся я.

— Думала, але трохі раней, калі ўпершыню прыехала сюды. А цяпер думала пра нашу дырэктарыю. Здаецца, добрая яна жанчына. Працавітая, спагадлівая.

— І мне так здаецца, — прызнаўся я. — Але я цяпер стаяў і разважаў, як буду настаўнічаць тут.

— Табе не церпіцца працаваць?
 — Надакучыла быць студэнтам, надакучыла лайдачыць летам, — сказаў я. — Хочацца быць сталым, самастойным чалавекам. «Малады яшчэ, малады», — гавораць усе. А мне ўжо дваццаць два гады. Гэта і мала, але ўжо і многа... Вось і карціць хутчэй пачаць, правярць сябе.

— І ты зусім не шкадуеш студэнцтва? — як засумавала Ларыса. — Няўжо забыў лекцыі, інтэрнат, вечары, сяброў?

— Не забыў. — прамовіў я, — але ж так век цягнуцца не будзе.

— А я сумую, — сказала Ларыса, — і баюся пачынаць працу.

— Не бойся, — спакоіў яе я, хоць і ў самога вялікай смеласці не было. — Усё будзе добра. Праз колькі дзён мы станем настаўнікамі. Паслухай, якое слова — настаўнікі...

Назаўтра, калі мы паснедалі з дырэктарам і яго жонкаю, паслухалі радыё, прыйшоў завуч — наголены, у пацёртых мусіцях, даўно не прасаваных штанах, у гумовых ботах.

Я не мог утрымацца ад смеху. «Ну і вахлак!» — хацеў сказаць шэптам Ларысе, але гэта мне ніяк не ўдавалася.

Завуч назваўся, сказаў, што бачыў, калі мы прахаджваліся ўчора, адразу палічыў нас за настаўнікаў, а сёння ў яго судзілі ўжо дапытваліся: мы з Ларысай толькі пазнаёмліліся між сабой ці сямейныя?

— Вёска заўсёды бачыць усё, аглядае, абслухоўвае свежага чалавека, — сказаў Іван Сямёнавіч, дырэктар, пажылы, з маршчынкамі на твары і шыі, але бадзёры яшчэ мужчына. Ён велічна сеў, пачаў гаварыць глянучы на нас. — Я хачу сказаць другое. Мы, тутэйшыя настаўнікі, людзі немаладыя, сямейныя, абраслі тут сваімі хатамі, хлявамі і-садамі. Юнацкая рамантыка ў нас даўно прайшла, за навуковымі адкрыццямі, славай мы не гонімся, колькі ёсць здароўя, ведаў, вучым

Генрых
ДАЛІДОВІЧ

УРЫВАК
З АПОВЕСЦІ

нілі, тады пойдзем «прыкываць» вас, шукаць вам кватэр. На часе я знайду, а пасля самі будзце мяняць ці свае хаты ставіць.

Ларысе кватэру знайшлі хутка: яе ахвотней бралі хітрыя гаспадыні, ведалі, што яна будзе прыбіраць за сабою, мыць падлогу, бялізну, памагаць выбіраць бульбу, а то і згатуе есці, падоіць карову. Яе ўзяла адзінокая старая кабета, толькі папярэдзіла, каб Ларыса не вадзіла хлапцаў: зімою выскрыпаюць, цыпла ды будуць гудзець да паўночы, не дадуць ёй спаць; а так ёй з «маладой разумнай настаўніцай» веселей будзе, уршце, на старасць ёй і лішніх трыццаць рублёў не пашкодзіць. Так і сказала ў вочы.

Мяне ж ніхто не хацеў браць на кватэру, гаварылі, што я малады, гарадскі, чысціню люблю, а ў іх дзеці малыя, будуць шумець, ні чытаць, ні пісаць не дадуць. Ды і на стол таго мне не паставіш, што самі ядуць. «Не, не», — палахліва адмаўляліся жанчыны і пасылалі да сваіх суседзяў.

Так мы прайшлі з паўвёскі.
 — Што ж, зойдзем яшчэ сюды, — сказаў дырэктар, — тут, у гэтай хаце, нас павінны паслухаць, толькі трэба ўмець падысці да гаспадыні.

Мы зайшлі ў старэнькі, але чысценькі домік, прывіталіся.

— Як жывяце, Іванаўна? — спытаў дырэктар гаспадыню.
 — Добра, — адказала тая, зірнула на мяне.

— Ленка ваша дома ці ў горад паедзе?
 — Які ёй горад, калі мы нядужыя зусім, нам трэба памагаць.

— І праўда. А мы вам злія во падшукалі, малады, прыгожы, настаўнікам будзе ў нас рабіць. Жанчына ўсміхнулася, але разважліва сказала:

— Ленка мая маладзенькая яшчэ, куды ёй замуж спяшацца, пабачыць яшчэ гэтага шчасця, ды настаўнік вучоны, ён сабе вучоных і шукаць будзе.

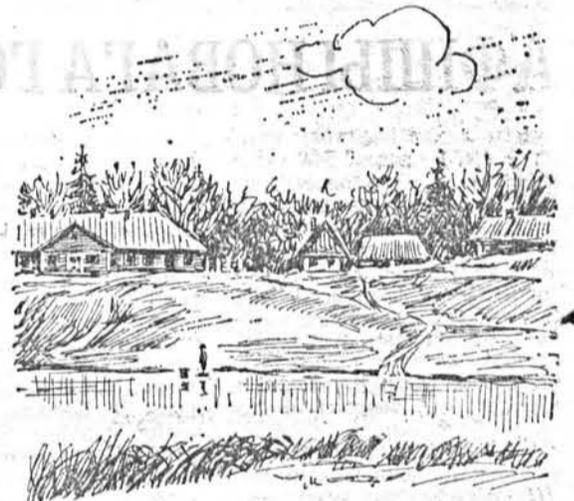
— Вось і вывучыць вашу Ленку, — усё з той жа зычлівай іроніяй сказаў дырэктар і пачаў разказваць, як вялікія людзі жаніліся на простых дзяўчатах і добра жылі.

— Ат, жаніхоў няхай яна сама знаходзіць, а чалавек, калі ніхто яго не бярэ, няхай жыве, яды ў нас хапае, абы зубы здаровыя былі.

— Дзякуй, Іванаўна! — узрадаваўся дырэктар.

— Я спагадлівая, — сказала жанчына, — як падумала, што чалавек чужы, ніхто яго не абгагрэе, не прытуліць, дык і пашкадавала...

Першага верасня мы ішлі ў школу з Ларысай разам. Быў я ў новым зеленаватым з рудаватым адлівам касцюме, купленым яшчэ за бацькавыя грошы, у белай кашулі, пры гальштуку, у

Роўна ў дзевяць гадзін пажылая тэхнічка зноў пазваніла, — і дзеці, штурхаючыся, сменючыся, пабеглі ў свае класы, усхваляваны ад гэтых першых хвілін работы, ад слоў старога настаўніка, падаўся за імі і я. Калі зайшоў у настаўніцкую, нечакана збаяўся ісці ў клас, спалохаўся дзяцей, іх позіркаў, адчуў, што я не ведаю, што ім цяпер сказаць, як пачаць свой першы ўрок.

— Зараз пойдзце па сваіх класах, запішаце, хто прыйшоў, хто не мае якіх кніжак, — сказаў Іван Сямёнавіч. — Сёння раз у год дазваляю рабіць тое, што хочаце.

Я ўзяў журнал свайго сёмага класа і пайшоў, адчуваючы, як цяпер трэба мне сказаць дзецям нешта важнае, разумнае, не збіцца, не збянтэжыцца.

— Ні пуху, ні пяра, Ларыса! — усміхнуўся я, калі ўбачыў яе.

— Да д'ябла, Павел Мікалаевіч! — махнула яна на мяне журналом, відаць, таксама хвалюючыся: усё ж трэба ісці да людзей, хоць і не сталых, але чуйных і разумных.

У класе мяне чакалі, белагаловы хлапчук выцікаваў з дзвярэй, убачыў мяне, крыкнуў штосьці і пабег да сваёй парты. У класе зашумела, загуло, а пасля стала ціха-ціха.

Я зайшоў у клас: дзеці стаялі, усміхаліся, а то і сур'эзна паглядзілі, відаць, таксама хваліліся.

Я прывітаўся з вучнямі і дазволіў ім сесці. Пазнаёміўся, сказаў, дзе вучыўся, што буду весці ў школе. Нагадаў, як паводзіць сябе на маіх уроках, прыстрашыў, што буду нараць непаслухмяных.

— Ого, — сказаў адзін вучань і замоўк, я нават не пазнаў, хто такі смелы.

Спытаў дзяцей, хто дзе быў летам, што бачылі, што рабілі. Аказалася, што многія не выяздзілі нават з сваіх вёсак, амаль усе працавалі ў саўгасе, збіралі ягады, грыбы, сенавалі, без работы не сядзелі. Чыталі мала, калі нікалі глядзелі тэлевізар.

Я папрасіў усіх дастаць лісты і запісаць колькі сказаў. Правярнуўшы іх, убачыў, што некаторыя напісалі вельмі непісьменна. «Ну, вось... Палохаўся, што будзе сумна. Ёсць што рабіць табе, тут, Павел Мікалаевіч», — ужо заклапочана думаў я.

Юрый СЕМЯНКА, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР.

1. Летась былі дзве яркія і радасныя для мяне падзеі: сустрэча з працоўнымі Алтайскага краю і прэм'ера оперы «Паўлінка».

Колькі ўжо прайшоў часу з таго дня, калі беларускія артысты, пісьменнікі, кампазітары наведалі Барнаул, дзе адбылося адкрыццё Фестывалю беларускай культуры на Алтаі, але з кім былі размаўляў, заўсёды хочацца падзяліцца тымі незабыўнымі ўражаннямі ад сустрэч з цудоўнымі людзьмі таго краю! Мне з групай кампазітараў і выканаўцаў давялося праехаць тысячы кіламетраў па цяжкіх алтайскіх дарогах, нават здаралася, што якіх-небудзь 60 кіламетраў мы ехалі каля васьмі гадзін, і ўсюды былі жадацьні гасцямі. Зусім знікалі адчуванне, што ты знаходзішся далёка ад роднага дома, таму што і ў канцэртных залах клубай, і на імправізаваных пляцоўках у калгасах, і на прадпрыем-

ствах — непасрэдна і добра-разычліва слухачы. Як цёпла сустракалі яны нас, не адпуская ад сябе, прасілі раскажаць, праспяваць лічэ і яшчэ...

Другая падзея — «Паўлінка». Перш за ўсё тое, што я для сябе лічэ раз адкрыў па-народнаму сакавітае, пазычынае і маляўнічае купалаўскае слова. Слова, якое ўвайшло і ў сэрцы артыстаў. Хадзіў амаль на ўсё рэпетыцыі. І цяпер вось быццам часосы не хапае.

«Паўлінка» жыве на аперэ-тачнай сцэне самастойным жыццём.

2. Кожную вольную хвіліну чытаю. Чытаю сучасную і класічную літаратуру. Пасля «Паўлінкі» цвёрда вырашыў, што буду звяртацца толькі да сапраўднай літаратуры. І вось цяпер, як музыкант, знаёмлюся з раманаў Івана Шамякіна «Трывожнае імя». Наважываюся напісаць паводле гэтага твора гераічную оперу.

Яшчэ адна задума — кантата пра Радзіму.

1. Зразумела, песні. У гэтыя дні, калі савецкі карабель «Саюз-13», плагіумам камандзірам, нашым земляком Пятром Ільічам Клімуком, завяршыў палёт у космас, нельга не адгукнуцца на такую радасную падзею! Абавязкова буду дамаўляцца з паэтам, каб напісаць «касічную» песню...

АФІШЫ НОВАГА ГОДА

Што чакае аматараў тэатра ў 1974 годзе? На гэтае пытанне карэспандэнт БЕЛТА Я. Палушкіна напрасіла адказаць начальніка Упраўлення па справах мастацтваў Міністэрства культуры БССР А. І. Каладзёнкі.

— У будучым годзе творчыя калектывы рэспублікі працягнуць работу над найбольш значнымі сучаснымі і класічнымі творами. Флагман беларускага мастацтва — Акадэмічны тэатр оперы і балета напярэдадні Новага года паказаў оперу Моцарта «Дон Жуан». А першай прэм'ерай 1974 года будзе опера Даргамыцкага «Русалка» ў новай сцэнічнай рэдакцыі галоўнага рэжысёра, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, заслужанага артыста РСФСР А. Дадзішкіліяні. У яго ж пастаноўцы мінчане ўпершыню ўбачаць балет Я. Глебава «Ціль Уленшпінгеля», для афармлення якога запрошан мастак з Масквы В. Левенталь.

У новым годзе адбудуцца таксама прэм'еры музычнай драмы Мусаргскага «Барыс Годуноў», балетаў Чайкоўскага «Шчаўкунчык» і Візэ-Шчадрына «Кармэн-сіюта». Аматы опернага мастацтва пасля шматгадовага перапынку сустраюцца са слаўтай «Галькай» Манюшкі. Для яе новай пастаноўкі ў Мінск прыедзе мастак кіраўнік Вроцлаўскай оперы Баляслаў Янкоўскі.

У рэпертуарныя планы драматычных тэатраў на першае паўгоддзе, зацверджаныя калегіям міністэрства, уключан шэраг твораў, якія закранаюць важныя праблемы сённяшняга дня.

Для тэатра імя Янкі Купалы новы год будзе асабліва «ўрадкавым» на творы беларускіх аўтараў. Гледачы ўбачаць новую камедыю Кандрата Крапівы «Брама неўміручасці» ў пастаноўцы галоўнага рэжысёра В. Раеўскага. Ён працуе і над першай п'есай вядомага празаіка Васіля Быкава «Апошні шанс». А рэжысёр А. Андросік будзе ставіць камедыю Аляксандра Петрашкевіча «Злыдзень».

Рускі драматычны тэатр БССР імя М. Горкага пакажа ў першай палавіне года класічную трагедыю Шэкспіра «Макбет» і «Маленькія трагедыі» Пушкіна. У рэпертуар тэатра ўключана таксама новая п'еса Мікалая Матукоўскага «Апошняя інстанцыя». Паклапаціўся калектыву і аб сваіх юных гледачах: для іх будзе паказана казка Л. Кэрала «Аліса ў краіне цудоў». Тэатр імя Якуба Коласа адкрые афішу новага года прэм'ерай «Сталявары» Генадзія Барарова. Гэта п'еса ў пастаноўцы Алега Яфрэмава з вялікім поспехам ідзе на сцэне МХАТА.

Цікавым аб'явае быць надыходзячы год і ў іншых тэатрах. Напрыклад, тэатр юнага гледача пакажа новую п'есу Івана Шамякіна «Экзамен на восень».

Дзяржаўны тэатр музычнай камедыі БССР у самым пачатку новага года пакажа «Чацвёрты пазванок» на матывах папулярнага рамана Марці Ларні (музыка Р. Гаржыева).

Усё больш паклоннікаў становіцца ў нашых лялечнікаў. Іх рэпертуар таксама папоўніцца новымі спектаклямі для дзяцей і для дарослых.

Важнай падзеяй у культурным жыцці рэспублікі ў новым годзе будзе декада «Тэатр і моладзь», якая адкрыецца напярэдадні міжнароднага дня тэатра. У творчым аглядзе-справаздачы побач з прафесіянальнымі прымуць удзел народныя тэатры. Яны вынесуць на абмеркаванне маладых гледачоў свае лепшыя спектаклі, правядуць дні тэатра ў школах, тэхнікумах, вуні, у рабочых інтэрнатах і клубах.

— Хочацца пажадаць, — сказаў у заключэнне А. І. Каладзёнкі, — каб рэпертуарная афіша новага года ператварылася на сцэнах тэатраў рэспублікі ў спектаклі вялікага ідэянага гучання і высокага мастацкага майстэрства.

ЭТАПНАЙ роляй, якая асабліва глыбока запала мне ў душу, — гаворыць заслужаная артыстка БССР Любоў Румянцава, — я лічу ролю Галіны Канстанцінаўны Карабанавай у фільме «Учора, сёння і заўсёды» маскоўскай кінастудыі імя М. Горкага, у пастаноўцы Аркадзя Базяляна.

Падзеі адбываюцца ў трыццатыя гады. Галіна і яе муж Сямён, былыя выхаванцы Макаранкі, працуюць выкладчыкамі ў дзіцячым доме цяжкіх для выхавання дзяцей.

Ролю Сямёна выконвае актёр Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Валянцін Белавосцік. Канфлікт паміж гэтымі героямі заключаецца ў тым, што яны парознаму разумеюць метадыку выхавання. Калі Сямён крыху сухаваты ў абыходжанні з дзецьмі, нават часам можа здацца суровым максімістам, то Галіна — амаль поўная процілегласць яму. Ёй уласцівы мяккасць, стрыманасць, яна поўная даброты і спачування, і дзеці адгукваюцца на гэтыя яе якасці сваёй пяшчотнай любоўю.

...Люба замоўкла. У маёй памяці паступова аднаўляліся вобразы, якія мне давялося ўбачыць на экране ў выкананні актрысы Румянцавай. Я спрабаваў звязаць іх разам, каб стварыць потым пэўнае ўяўленне пра нешта галоўнае, пра тое, што дазволіла б вызначыць кіруючую лінію яе творчых шуканняў у мастацтве і чалавечую сутнасць актрысы. Ёсць жа, відаць, нейкі «флагман» у чалавечай натуре, якому, у рэшце рэшт, падначальваецца ўсё багацце страстей, якімі надзяляла чалавека прырода.

— Над чым вы працуеце цяпер?

— Мне крыху не пашанцавала. Адзін рэжысёр прапанаваў мне, здаецца, добрую ролю. Прачытала сцэнарыі, гатова была даць згоду,

ШТРЫХІ ДА ПАРТРЭТА

УЧОРА, СЁННЯ І

але ў апошні момант раптам збянтэжылася... «Не тое...» І вось аказалася ў прастол... А прастой — зло для актёра...

Так, гэта вельмі крыўдна — прыходзіць на студыю і чакаць, калі цябе паклічуць у актёрскі аддзел або дадуць толькі што атрыманую тэлеграму з запрашэннем на ролю. З'яўляецца такое адчуванне, нібы пра цябе забылі, што ты нікому не патрэбны... А душа працуе, яна ўбірае ў сябе ўражання, эмацыянальны «выбух» і летучыя роздум. Адрываеш нешта ў адценнях змовага блакіту. Разгарнуўшы часопіе, уважліва і па некалькі разоў перачытваеш радкі вершаў А. Куляшова або Я. Бутушыні. У тралейбусе часамусьці прыслухоўваешся да захаваных дзяўчат з камвольнага і цябе пачынае турбаваць лёс іх плана, які залежыць ад... Прыпынак, і ты развітваешся з імі, вясёлым і дзелавым. Звычайны будні. «Прастой». Чакаеш сцэнарыі. І вось табе даюць яго пачытаць, і тое, што выгледала будзённым і звычайным, — ад новага верша да спрэчкі спадарожнікаў па тралейбусе, — ажывае і «прысутнічае», калі ты прыглядаешся да магчымай тваёй ролі. Гэта таксама «дні» актрысы, добра знаёмыя Любоў Румянцавай.

— У гэтым годзе да вас на студыю прыбыла цэлая група выпускнікоў інстытута кінамастаграфіі...

— Так, дваццаць чалавек. Мяркуецца стварыць пры «Беларусьфільме» тэатр кінаакцёра. Але арганізацыя такога тэатральнага калектыву — справа складаная... Сама я люблю сцэну. Некалі працавала ў А. Ганчарова, але захапілася «Альпійскай баладай» і з таго часу засталася ў штаце «Беларусь-

фільма». Часам шкадую, што кінула тэатр. Спачатку многае ў кіно мне здавалася вельмі выпадковым. Напрыклад, у кіно няма агульнапрынятага ў тэатры застольнага перыяду, дзе падрабязна агаворваюцца вобразы, дзе вызначаецца скразное дзеянне, ідэя спектакля і гэтак далей. У кіно ж часта даводзіцца сутыкацца з тым, што рэжысёр гаворыць табе: пайдзі туды, снісяся там, у гэтай фразе зрабі націск на такое слова... Ва ўсім жа астатнім — трэба разабрацца самой... А гэта нялёгка. Ад актёра кіно патрабуецца выключная сабранасць, умненне хутка ўключання ў патрэбны рытм і... яшчэ многае іншае.

Слухаючы гэтыя заўвагі, я прыгадваў сваю размову з Уладзімірам Цыбулькам, рэжысёрам пастаноўшчыкам мастацкага тэлефільма

КУДЫ ПРЫСКАКАЎ

«КОЊ ПРЖЭВАЛЬСКАГА» М. ШАТРОВА
Ў РУСКІМ ТЭАТРЫ БССР імя М. ГОРКАГА

ТРЭЦІ СТУДЭНЦКІ семестр — працоўны. Па-за сценамі інстытутскіх аўдыторый і вучэбных кабінетаў... Ён стаў цяпер спадарожнічаць жыццю соцень тысяч маладых людзей краіны. І таму такую з'яву павінна вывучаць і адлюстроўваць мастацтва.

Драматург М. Шатроў прапанаваў тэатру п'есу «Конь Пржэвальскага». Той, хто глядзеў мінскі спектакль па гэтай п'есе, адзначае, што амаль усе ў ім занятыя актёры — моладзь, і паставіў спектакль малады рэжысёр, выпускнік Маскоўскага тэатральнага вучылішча імя В. Шчукіна З. Магелініцкі. І гэта, безумоўна, і прыемна, і цікава... карціць сказаць, «і добра», але вось тут, не забягаючы ўперад, трэба паставіць шматкроп'е... Паглядзім спектакль уважліва. Як і што ў ім было задумана, як і што атрымалася.

Адрозна адчуваеш, што намер быў такі — даць тэмпавае тэатральнае відовішча з усімі «апошнімі павіямі» сцэны: з гранічнай умоўнасцю дэкарацый, з лаканічным музычным афармленнем, з мізансцэнамі, якія вымагаюць дзейснага «сааўтарства» гледача, бо за імі — і падтэкст, і сімволіка, і г. д. І задумана было, калі браць галоўнае, паказаць перамогу высокага над будзённым, нарыслівым і дробным, паказаць духоўную сілу нашага маладога сучасніка, людской грамады, якая, гаворачы словамі аднаго з галоўных герояў п'есы, хоча жыць па такіх палітычных і маральных законах, пра якія марылі лепшыя людзі на зямлі.

Вырашэнне такой задачы не назавеш простым. Яно можа быць розным у залежнасці ад матэрыялу — вясёлым ці трагічным, — але не мае

права быць схематычным і аднапланавым, падагнаным пад адказ, загадзя вядомы табе, як у канцы школьнага падручніка на арыфметыцы. На імя, схематызм спектакля вядзе нас якраз да такіх спрошчаных уражанняў. І гэта абумоўлена не так іроў актёраў, як рэжысурай.

...Студэнці будаўнічы атрад пачынае працу ў саўгасе. Пра тое, што мы будзем сведкамі нечага больш значнага, чым «асавае не атрадам 90 тысяч рублёў на будаўніцтве школ і двухкватэрных дамоў», нас напярэджваюць у першых сцэнах адвечнымі пытаннямі ўсіх пакаленняў, якія былі і будуць: «Што ёсць мы?», «Якія мы?», «Навошта мы?». З гэтага, уласна кажучы, і пачынаецца на сцэне жыццё.

Паўстае пытанне — як жыць? Можна атраднай камунай — усё заробленае паройну на ўсіх; можна брыгада — што ты сам сабе зарабіў, — тое і тваё. Акрэсліваецца адзін з асноўных канфліктаў. Жэня Сапарганіёў (арт. В. Галуза), які жадае «жыць па-сапраўднаму прыгожа» і не хоча «вымяраць чыстае сэрца розным рублём», лічыць, што жыць атраднай камунай і ёсць «прыгожа». А Максім Бубенчыкаў (арт. В. Пенкін) націскае на тое, што ў «мінулым годзе тэхнолагі па пяць кускаў прывезлі, у іх брыгадная камуна была, дык вось пяць кускаў — гэта прыгожа». І ў яго ёсць свае рацыя, бо не ўсе яны прыехалі сюды па адну рамантыку. Для кагосьці з іх заробленыя грошы — «у кафэ-марожанае з сяброўкамі схадзіць», а для Вадзіма Анцімірава, напрыклад, — «хоць якое-небудзь паліто купіць...

І лішні рубель на яду патраціць». Спачатку такі довад большасць не прымае пад увагу. Але, «ідэйна прыгожа разбіць», на справе ён усё ж існуе і хутка блэр сваё: камуна распадаецца... Складана пачынаецца новае яе станаўленне.

Праходзіць яно, галоўным чынам, у барацьбе дзвюх ідэй: ідэі крыштальнай чысціні чалавечага сумлення, стойкасці яго і ненадкупнасці, свядома бескарэслівай самаадданасці справе і найвышэйшым духоўным ідэалам, і ідэі не тое, каб атрадальна — «мэта апраўдвае сродкі», але нечым да гэтага блізкай (у п'есе М. Шатрова — больш, у спектаклі З. Магелініцкага — менш). Носбітам першай з іх з'яўляецца камісар атрада Алёша Несцераў, другой — камандзір атрада Андрэй Іконікаў.

Знешне, вонкавым ходам падзей, перамагае камісар. Ды толькі, атрымваюцца ў спектаклі, не сам камісар, як асоба, што жыве адпаведнай ідэяй, а нейкім чынам гэтая самая яго ідэя «ў чыстым выглядзе», якую ён, нібы паўнюткую шклянку дыстыляванай вады, баючыся расплёскаць, аспярожна носіць па сцэне. Маўляў, той, хто адчуе смагу, сам надыдзе і нап'ецца — вось як гэта выгледзе. І здаецца, што акрамя «работы насіць ідэю», іншай работы ў камісара няма: ён запраграмаваны на станаўчасць — спакойны, ураўнаважаны, ва ўсім абсалютна дадатны і... абсалютна бяздзейны. Гэта кідаецца ў вочы ў кожнай мізансцэне. Воляй рэжысёра (упэўнена кажу — рэжысёра, бо глядзеў Алёшу Несцерава ў вы-

ЗАЎСЁДЫ

«Бар'ер», у якім Люба выконвала ролю Клер Манверс. Сцэнарый «Бар'ера» напісаны на матывах апавесці З. Юр'ева «Чалавек, які мог чытаць думкі». Месца дзеяння — капіталістычны Запад. Журналіст Дэвіс (артыст Віктар Тарасаў) трапляе ў аўтамабільную катастрофу. Потым выпадак зводзіць яго з адвергнутай грамадствам прыгажуняй Клер Манверс. Яна аказалася адзіным чалавекам у свеце, здольным ацаніць сумленную душу і сардэчныя парыванні Дэвіса.

— Мне не хацелася, — гаварыў рэжысёр фільма, — каб актрыса захапілася знешнімі праявамі духоўнага краху Клер, мне хацелася, каб яна зразумела як мага глыбей сумленную душу гэтай забітай жыццём жанчыны, жанчыны, якую акалічнасці, як і Дэві-

са, таксама паставілі да бар'ера. І вось, нягледзячы на тое, што здымкі праходзілі ў вельмі складаных умовах і мы павінны былі ўкласціся ў выключна сціслы тэрмін, Люба, як мне здаецца, паспяхова справілася з гэтай задачай.

— Працаваць з Любоўю Румянцавай на здымачнай пляцоўцы, — сказаў далей Уладзімір Цыбулька, — лёгка і прыемна. Актрыса яна арганічная, уважлівая, можа правільна ацаніць сітуацыю і хутка прыняць правільнае рашэнне.

...Пятага лістапада гэтага года Любові Рыгораўне Румянцавай прысвоена высокае званне заслужанай артысткі БССР.

Мабыць, у кожнага глядача імя гэтай актрысы звязана з рознымі яе экраннымі вобразамі. Але ёсць у яе рэпертуары і знаёмыя многім — Джулія ў мастацкай стужцы паводле апавесці В. Быкава «Альпійская балада». Фільм карыстаўся і дагэтуль карыстаецца вялікім поспехам у глядачоў. Фактычна «Балада» — гэта прыгоды «яго» (Іван і «яе» (Джулія)). Сюжэт пабудаваны так, што можа скласціся ўражанне, нібы дзёт ізаляваны ад вялікіх і малых падзей у навакольным свеце. Не, уражанне застаецца зусім іншае — Л. Румянцава так іграе Джулію, што разам з яе партнёрам С. Любшыным перад намі паўстае садружнасць людзей, чужых і да трывога свету, простых і мужных, духоўна багатых і вельмі ясных у сваіх парываннях. У актрысы выразныя «хвіліны дзіўня», калі яе гераіня маўчыць і толькі глядзіць на Івана, на стромы, на неба. То заглябленая ў свой унутраны свет, то адкрытая для ўсіх, яна жыве напружаным інтэлектуальным і духоўным жыццём...

— Вы цікавіцеся, якія новыя фільмы з майм удзелам выйдуча на экран? — гаворыць Л. Румянцава. — Іх два. «Быць чалавекам» (сцэнарый Барыса Палоўнікава, вытворчасць кінастудыі «Беларусьфільм», паста-

ноўка Аляксандра Ігішава), дзе я іграю Святлану. Роля, скажу па шчырасці, у пэўным сэнсе спрошчаная. Праўда, у працэсе здымкаў ролю спрабавалі перапрацаваць, сцэнарыст дапісаў нават дзве сцэны, але, здаецца мне, тэма і дух ролі так і засталіся нераскрытымі!..

Другі фільм, пастаўлены Беларускім тэлебачаннем, — «Бар'ер», аб ім вам даў даведку яго рэжысёр У. Цыбулька.

— Што мяне заўсёды хвалюе як актрысу? Гэта суадносіны і суладдзе ў вобразе бытавога падабенства і пэўнага мастацкага абагульнення. Трэба пазбягаць натуралістычнасці і не парушаць праўды таго жыццёвага асяроддзя, якое так уплывае на чалавека, фарміруе яго стыль паводзін.

У Мінску мае адкрыцця тэатр кінаакцёра. Магчыма, на яго сцэне здзейсніцца яшчэ адна мара Л. Румянцавай: яна вельмі хоча сыграць жанчыну з п'есы Максіма Горкага. У псіхалагічнай складанасці і эмацыянальнай напоўненасці гэтых натур, якія заўсёды сваім жыццём нібы сігналізуюць аб грамадскіх трывогах, яна адчувае нешта такое, што адпавядае яе мастацкай індывідуальнасці.

— Ну, і яшчэ адно жаданне: быць на экране або на сцэне нашай сучаснасці, — гаворыць Л. Румянцава. — Вось і гартаю часопісы і сцэнарыі. А раптам сустрэну «яе», сваю гераіню!.. Як хочацца, каб семдэсат чвэрты памог мне сустрэць такую!

Усе, хто ведае кінаактрысу Румянцаву, звычайна ёй поспеху ў гэтым пошуку.

М. СМІРНОУ.

На здымку — артысты В. Вязубава (Ева Пабартынская) і А. Лабанок (Хорст) у спектаклі «Гісторыя граху» ў тэатры імя Якуба Коласа.

Фота С. КОХАНА.

«КОНЬ»?

кананні двух акцёраў, В. Быкава і В. Шушкевіча, і яны ў гэтай ролі такія падобныя, што можна гаварыць пра іх, як пра аднаго) гэты герой заўсёды знаходзіцца асобна ад грамады, абавязкова адзелены ад яе сцэнічнай прасторай. Ідзе сход — Алёша нерухама стаіць на заднім плане: пасаджэнне штаба — ён убакі сядзіць на бочцы; камандзір несправядліва

абвінавачвае шафёра Юру Клепкава — камісар воддаць пакалыхваецца на жэрдыцы...

Дарэчы, пра гэтыя жэрдыкі. Яны, доўгія, падвешаныя над сцэнай нахштальт гімнастычных паралельных брусоў, — бадай, найважны элемент дэкарацыі. Некалькі збітых дошак на жэрдыках — штабе дошкі бліжэй да сярэдзіны сцэны — сталовая; нават палатка, у якой жывуць дзяўчаты, — на жэрдыках і ў яе трэба падумацца па лесвіцы. І на гэтых жэрдыках, што на гушкарках, «пакалыхваюцца», калі няма чаго рабіць, амаль усе персанажы-акцёры. Напрыклад, ідзе ў штабе сур'ёзная размова. Сказала брыгадзёр Ліка Казачэнка (арт. Ж. Ермаліцкая) сваю рэпліку — і давай гойдацца... І яе разумееш, сам бы калыхаўся, бо вельмі ўжо тыя жэрдыкі для такой справы зручныя...

Прачытаўшы п'есу М. Шатрова, не ўбачыш у вобразе Алёшы Несцерава ролі, для акцёра драматычна багатай. Але ж пэўны характар ёсць. І ўлічваючы месца і значэн-

не Несцерава ў п'есе, гэтая нават прыблізная «пэўнасць» павінна была вымагаць ад рэжысёра і акцёраў яго развіцця. У тэатры ж з ролі вылучаюць толькі сімвал, толькі функцыянальнае азначэнне. У жыцці перамагалі і перамагаюць людзі, якія з'яўляюцца носьбітамі ідэй, і справамі пераконваюць астатніх у сваёй праваце. Такім — жывым чалавекам, апантаным вялікай ідэяй, і павінен быць жыць на сцэне Алёша Несцераў. Але рэжысёр усяляк стрымлівае раскрыццё духоўнага свету гэтага персанажа, бо яму ў дадзенай пастановачнай умоўнасці і тут «дастаковы» сімвал.

Можа здацца, што гэтакі падыход да трактоўкі п'есы і ролі занадта прыдзірлівы. Скажам: драматург напісаў — не рэжысёр перапісаў. Але ж рэжысёр не ўсё рабіў «як у Шатрова». З. Магелніцкі часам сваёю абыходзіцца з п'есай, на што, безумоўна, мае творчае права. Ён не баіцца зрабіць пераакцэнтаўкі ў падзеях, ускладніць характар, нават дадаць «ад сябе» нешта персанажам.

Доказ таму — хоць бы роля Андрэя Іконнікава ў выкананні артыста В. Ласоўскага. Андрэй Іконнікаў, мэта жыцця якога — «быць на самым версе», прыхаў у стэп камандзірам атрада і не па грошы, і не па рамантыку. Па славу ён прыхаў, каб адолець тут першую прыступку «ў гару». Калі атрад зойме першае месца і будзе ўзнагароджаны сцягам, тады ён, камандзір, гэтую прыступку, лічы, адолеў. «Так, — гаворыць яму дырэктар саўгаса Сіzych, — каму што, а табе сцяг патрэбны. Сцяг — твой Байканур». І Андрэй робіць дзеля

гэтага ўсё магчымае і немагчымае.

Я ўжо адзначаў, што ў п'есе яна нечым блізкай да формулы «мэта апраўдвае сродкі». У спектаклі ж, дзе Іконнікаў сваёй энергіяй і дзейнасцю, нягледзячы ні на што, сімпатычны глядачу.

Прыклады. У п'есе ён прапануе дырэктару даць фальшывую тэлеграму, нібы сродкі на 90 тысяч рублёў атрадам асвоены. А ў спектаклі тэлеграму дае сам дырэктар, ды яшчэ аздобленую клічкамі. Андрэй жа нібыта абражаны такою маной і кідаецца да тэлефона, каб яе аправергнуць. У п'есе, калі камандзір прыдумае аферны ход, каб атрымаць у банку патрэбныя грошы, Сіzych кідае рэпліку: «Ну, Андрэй...». А ў спектаклі гэты дырэктар крычыць: «Дай я цябе расцалую!».

У п'есе Іконнікава да нейкіх там душэўных зрухаў няма ні часу, ні патрэбы. У спектаклі ж, у адной з асноўных сцэн, ён пачынае амаль самавыкрывацца — гаворыць, што забытаўся, што дарма ўсё шукае нейкія пралазы, гаворыць пра няпростыя адносіны з Таняй (урачом атрада)... У гэтым п'есе гэтага няма.

Такім чынам, штосці рэжысёр у Рускім тэатры БССР ставіць цалкам у адпаведнасці з думкай і тэкстам аўтара п'есы, а нешта перарабляе, каб ажыццявіць свае творчыя намеры. Вось і тут, супроцьстаўляючы Іконнікава і Несцерава, З. Магелніцкі нібы клопаціцца пра завастранне канфлікту, а, па сутнасці, спрашчае яго, бо Несцераў робіцца на фоне такога Іконнікава зусім шэрай фігурай, пазбаўленай чалавечых перажыванняў. Што ж атрымалася ў агульным гучанні спектакля? У кожны асобны момант камісар атрада Несцераў выглядае менш цікавай і змястоўнай фігурай, бо ў кож-

ны асобны момант больш сімпатый да сябе абуджае Іконнікаў, камандзір атрада. А ў фінале мы павінны верыць, што ўвогуле праўда за Несцеравым, за ім — перамога. Наўрад ці такую перабудову прадумліваў драматург, калі браў не схематычны канфлікт, а жыццёвы. Выводзіў хай сабе і не вельмі арыгінальныя, ды толькі зусім не банальныя дзейныя асобы маладзёжнай п'есы. Мне надалося, што гэтае слова — «маладзёжная» — празмерна ўладна прыцягнула да сябе ўвагу тэатра, і спектакль выглядае не сцэнамі рэальнага жыцця, асэнсаванага мастакамі, а яшчэ адным больш або менш прыстойным тэатральным відовішчам на «маладзёжную тэму».

Вось вынік, вось куды па прамых жэрдыках дэкарацыі, у лейцах схемы і аднапланавасці пры вырашэнні асноўнай задачы спектакля, прыскакаў «конь» Прыжэвальскага.

Гэты карэнны пралік засмучае перш за ўсё таму, што, калі разглядаць пастановку не ўвогуле, а як мазаіку, па асобных сцэнах, то можна адзначыць у ёй шмат станоўчага і па-сапраўднаму цікавага (чаму часцей за ўсё і поўная пад час спектакля тэатральная зала, і чаму спектакль глядачам, асабліва моладзі, усё ж падабаецца). Тут можна было б спрачацца на конт густу, на конт нейкіх элементарных «сучаснага» студэнцкага гумару, але ўсё гэта зроблена весела, дынамічна, з нечаканымі знаходкамі, і прымаць гэта ці не прымаць — справа асабіста кожнага. Толькі галоўнае заўсёды застаецца галоўным. Што нясе тэатр? З чым пачынаюць яго глядачы пасля спектакля? У якіх думках і пачуццях перакананыя? І гэта ўжо назваць справай асабістай я б не рызыкнуў.

Ул. НЯКЛЯЕУ.

Анатолий АЛАЙ,

кінааператар творчага аб'яднання «Летапіс».

1. Незабудныя літкі календара 11 і 12 студзеня 1973 года: удзельніцай у здымках прыбыцці Генеральнага сакратара ЦК КПСС Леаніда Ільіча Брэжнева ў Мінск для сустрэчы з прэзідэнтам Францыі Жоржам Пампіду. Заданне для нас, кінахранікёраў, — аказаць. Мы стараліся працаваць як мае быць. Усё загадка падрыхтавалі, правярылі і ўсё ж хваляваліся...

Другая падзея. 12 кастрычніка ў пасёлку Леніна здымаў урачыстасці з нагоды 30-й гадавіны Войска Польскага...

І яшчэ. Нарэшце амаль завяршыў год здымкамі сюжэтаў для кіначасопіса «Савецкая Беларусь». Яны прысвечаны Героям Сацыялістычнай Працы трыццацірачнага года дзевяцігадзі п'яцігодкі. Сярод іх — Уляна Крышталевіч, першы сакратар Докшыцкага райкома КПБ.

Чым яшчэ ўзбагаціў мяне мінулы год? Думаю, што зрабіў новы крок у павышэнні свайго професійнага майстэрства, ва ўсякім разе імкнуўся да гэтага. Ды інакш і быць не можа. Паказаць глыбінныя працэсы нашага жыцця немагчыма, калі не будзеш упэўнена трымаць у руках давераную табе кінакамеру, калі не будзеш ведаць жыццё ў святле ўсіх сучасных патрабаванняў.

2. Документаліст заўсёды чакае каманды: «Здымаць!» А жыццё само падкажа сюжэты...

ТВОРЫ МАСТАКА Ў ШКОЛЕ

Літаратурна - краянаўчы музей нашай школы ў апошні час узбагаціўся яшчэ некаторымі творамі з ілюстрацыямі Арлена Кашкурэвіча. Мы ўжо маем аўтабіяграфію мастака, яго партрэт. Аднак самым вялікім багаццем музея з'яўляецца шэраг эстампаў Арлена Міхайлавіча з яго аўтографамі.

Серія ілюстрацый да рамана Кузьмы Чорнага выкарыстоўваецца на ўроках літаратуры. Мастак увайшоў у вобразы герояў кнігі і яскрава перадаў складаны час першага дзесяцігоддзя Савецкай улады ў Беларусі, драматычныя моманты барацьбы за змену жыцця, за перавыхаванне людзей.

Цікавая серія малюнкаў «Аэрапорт». Мяне асабліва захапляе карціна «Раніца». Тут адчуваецца лёгкасць і прыемны халадок летняй раніцы.

Калі мы разглядаем творы Арлена Кашкурэвіча, нас заўсёды цікавіць карціна «Федзя і кактусы». Тут паказаны прыгожы хлопчык, які на фоне калючых кактусаў выглядае, як адуванчык. А таксама адчуваецца мяккасць, дацячая доброта, а разам і разважлівасць, і сур'ёзнасць. У нас ёсць і партрэт Васіля Віткі. Перад намі задуманы жылы чалавек.

Бытыя работы Арлена Кашкурэвіча для нас вельмі каштоўныя, толькі ж найбольшае захапленне ў нас вучняў выклікаюць ілюстрацыі да твораў Янкі Купалы. Яшчэ ў нашым класе мы праходзілі паэму «Курган», але незабыўны вобраз гусляра на ўсё жыццё застаецца для нас як узор патрыятызму, самаахвярнасці ў імя люду роднага. Здзіўляе, як можна праз карціну так вобразна перадаць натхнёнасць чалавека. Тут адыгрываюць ролю і міміка, і жэст (адна рука замерла на струнах, а другая паказвае, пераконвае), і выраз твару, і агонь позірк і г. д. Цяпер музей абсталяваецца, папаўняецца. У новым годзе з творчасцю Арлена Кашкурэвіча мы пазнаёмім не толькі вучняў, але і жыхароў навакольных вёсак.

Дазвольце нам праз газету павіншаваць Арлена Міхайлавіча з выпадку прысваення яму ганаровага звання Заслужанага дзеяча мастацтваў БССР і з прысуджэннем Дзяржаўнай прэміі БССР і пажадаць, каб новы год для мастака быў яшчэ больш плённым.

Марына БЕЛАКОЗ,
Гудзевіцкая СШ,
Мастоўскі раён.

— Калі я жыў у вёсцы, заўсёды захапляўся краявідамі. Любіў і люблю цяпер прыроду. — Ён усміхнуўся: — А першыя фарбы, якія купіў мне бацька, былі акварэльныя.

— Але простае захапленне цяперашняй прыроды, набытыя фарбы яшчэ не могуць вызначаць творчы шлях будучага мастака?

— Вядома. Я заўсёды імкнуўся прыкмятаць з'явы прыроды, зменлівасць яе стану. А яшчэ мне ў жыцці проста пашанцавала. У тым сэнсе, што ў час вучобы ў Ленінградскім інстытуце жывапісу, скульптуры, і дойлідства імя Рэпіна мне давялося сустрэцца з літоўскім акварэлістам Віцяславам Рымкусам. Мы разам пісалі эцюды пад Ленінградом. Менавіта ў Рымкуса я вучыўся свабоднай манеры пісьма, перадачы той колернай гармоніі, якая надае акварэліям паэтычнасць і праўдзівасць адлюстраванага матыву.

«Рамонкі», «Раніца. Спячых лодкі», «Туманная раніца», «Бязрозкі» — першыя акварэлі Р. Ландарскага, якія экспанаваліся на выстаўках. Яны сакавітыя па колеру, але яшчэ не завер-

радаваць натуру, глыбей пранікнуць у яе.

Шмат карысці прынеслі Р. Ландарскаму падарожжы па роднаму краю. Ён разам з народным умельцам, вялікім аматарам прыроды, збіральнікам твораў старадаўнясці Фёдарам Рыгоровічам Шкляравым з Веткі праехаў на лодцы і прайшоў сотні кіламетраў па рэках Сож, Бе-

надыходу вечара. Залатыя фарбы вызначаюць асноўны колерны лад, падкрэсліваюць урачыстую веліч прыроды, яе прыгажосць.

«Бясядзь» (1969 г.), «Клёнкі. Вечар» (1969 г.), «Павоўбар» (1970 г.) — акварэлі, якія з'явіліся вынікам падарожжа мастака па Бясядзі і Сожу. У іх аўтар асэнсоўвае жыццё прыроды, — разважае аб сувязі яе з чалавекам.

Р. Ландарскі любіць пісаць роўныя ландшафты.

— Некаторыя нашы мастакі, — гаворыць ён, — едуць у Карэлію ці на Каўказ у пошуках эфектных краявідаў з перасечанай мясцовасцю. Я не падзяляю іх думкі. Беларускай прырода вельмі прыгожая. Толькі вось гэтую прыгажосць трэба ўбачыць у кожным яе куточку.

Спраўды, якую б ні ўзяў акварэль Р. Ландарскага: «Вясна на Палессі» (1970 г.), «Восень» (1972 г.), «Бабіна лета» (1972 г.), «Вясновая мелодыя» (1973 г.), мы адчуваем блізкасць да роднай прыроды.

Так у «Бабіным леце» нельга не залюбавацца восенню. Залатымі карункамі свеціцца лес, яркімі ўборамі пераліваецца адзенне дзючат. Усё ажыло пад колернымі ўдарамі пэндзля мастака.

А ці менш характаваў «Вясновай мелодыя!» На першым плане гэтай работы — зеляніна дрэў, на другім — блакіт ракі, на трэцім — мяккія абрысы лесу. Акварэль напоўнена паветрам, ад яе павявае вясной.

Работы Р. Ландарскага че-

ЧАРОЎНАЕ
ГУЧАННЕ
ФАРБАЎ

ШТРЫХІ ДА ПАРТРЭТА

ГОМЕЛЬСКІ мастак-акварэліст Роберт Ландарскі на працягу апошніх сямі год нязменны ўдзельнік абласных і рэспубліканскіх мастацкіх выставак.

— Роберт, чаму ты менавіта стаў акварэлістам? — з такім пытаннем мы звярнуліся да мастака.

шанья, эскізныя. Прыгожая колерная гама яшчэ не стварала вобразы прыроды, а глядзяч не знаходзіў цеснага «кантакту» з перададзеным матывам.

Мастак і сам разумее, што вонкавая прыгажосць перашкаджае выяўленню ўнутранага зместу акварэлі. І ён піша і піша эцюды, каб навучыцца больш праўдзіва пе-

сядзь і іх берагах, знаёміўся з мясцінамі, побытам людзей. Знаёміўся і адкрываў для сябе новае. Мастак імкнуўся ўсё падгляджанае ў прыродзе, у жыцці занатаваць на ватмане. Асабліваю ўвагу ён надаваў паказу пераходнага стану прыроды. Таму не выпадкова, што ім напісана нямала акварэлей, у якіх перададзены матывы

ТАБЕ,
ПЯЦІ ГОДКА!

Карэспандэнцкі пост «Літаратуры і мастацтва», створаны на Мінскім трактарным заводзе, працягвае сваю работу.

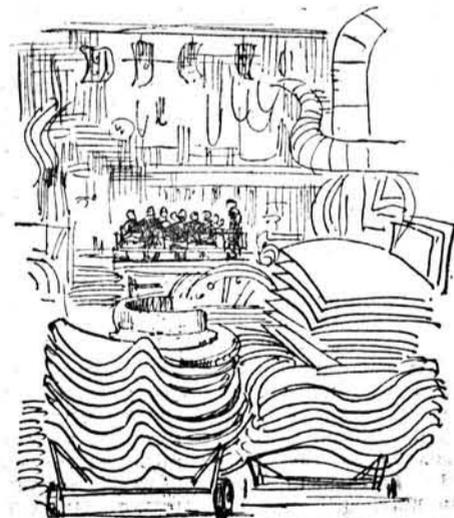
1973 год, рашаючы год пяцігодкі, прынёс шмат плёну ў стваральнай працы савецкіх людзей. Быў ён плённы для журналістаў, пісьменнікаў і мастакоў, што набылі на Мінскім трактарным. У выніку — з'явіліся нарысы, рэпартажы, замалёўкі.

Такім жа напружаным і стваральным будзе год 1974 — вызначальны год пяцігодкі.

У першыя дні новага года рабочыя бяруць на сябе павышаны абавязальства, прапануюць свае сустрэчныя планы.

Мастак А. Морсаў зноў набываў у цэхах завода і зрабіў серыю графічных партрэтаў, якія мы друкуем на старонках штотыднёвіка.

На малюнках вы бачыце сталявара Рыгора Гасіфавіча Бабенку, слесара-зборшчыцу Раісу Іванайну Бандарэнка і свідравальшчыцу першага механічнага цэха Галіну Міхайлаўну Лісойскую.

раважна камерныя. Яны пра- сякнуты лірызмам, радас- ным настроем, гучаць ма- жорным акордам.

Хачелася б некалькі спы- ніцца на тэхніцы шэма, якой карыстаецца мастак. Ён свабодна інертыруе пендза- дем, камбануе ліст з буйных колерных пianaў, сілуэтаў, «угрымліваючы» агульны колерны лад акварэлі. Тэх- нічныя прыёмы «размывак» і «напыльваў» дазваляюць яму дабіцца тонкіх нясан саў. Усё гэта падпарадкавана перадачы велічнага вобраза прыроды.

Над чым цяпер працуе мастак?

— Вось мая новая рабо- га. — Ён паказвае тэматыч- ную карціну. — Шшу яе мас- лянымі фарбамі.

Карціна, у якой паказаны працоўныя дні калгаснага сяла, лірычная. Чыстыя блакіт неба. Надыходзіць вясна. А з ёй — новыя клопаты хлебапрабаў. Хутка трэба се- цяць.

Асноўны акцэнт мастак робіць на распрацоўку чала- вечых характараў. Глядзіш на героюў, якія размаўляюць паміж сабой, і чытаеш іх думкі аб заўтрашнім дні.

Мастаком удала распраца- вана кампазіцыя. Персана- жы пададзены сярод палет- каў буйнымі плянам, тварамі да гледача. І мы, здаецца, заглядаем у душы людзей, лёс якіх цесна звязаны з зямлёй.

Многія кампаненты палат- на ўжо гатовыя. Мастак пра- цавае творчыя пошукі больш дакладнай колернай гамы.

А. ШНЫПАРКОУ.

БАЧЫЦЬ І СТВАРАЦЬ ПРЫГОЖАЕ

У СЕ ПАЧАЛОСЯ два гады назад. Калі настаўнік фі- зікі шостага сярэдняга

школы горада Ліды, вялікі ама- тар мазаіні Міхаіл Сцяпанавіч Салаўёў неяк пасля ўро- каў паказаў вучням свае ра- боты. Ён запрасіў тых, хто жа- дзе займацца мазаінай, прыс- ці ў Дом піянераў. Так сабра- ліся хлапчункі, якія захацелі на- вучыцца ператвараць звычай- ныя кавалачкі драўніны ў зі- хатлівае мазаічнае палатно, вы- разаць па дрэва, з сучкоў, галі- нан, палачан ствараць макеты.

Мастацтва мазаіні не простае. Хто бачыў творы рускіх умель- цаў — малахітавыя вазы, шна- тулкі, абліцоўку камяноў, відэца памятаюць, што ствараецца ўражанне, быццам яны зробле- ны з адзінай малахітавай глы- бы. Аднак гэта не так. Іх па- верхня сціладзена з мноства ма- лахітавых пласцінак. Але ма- люткі падабраны так, што цяг- нуцца з адной пліткі ў другую. Узоры льюцца адзінай, сцэлы- най хваляй. Таго ж патрабуе і дрэва. Цэласнасць малюнка — адно з асноўных патрабаванняў мастацтва драўлянай мазаіні. Вось гэтаму і пачаў вучыць дзя- цей Міхаіл Сцяпанавіч.

Калі гурток толькі пачаў пра- цаваць, не было патрэбнага ін- струмента. Узліся рабіць самі. І зрабілі. З пілак, якімі рэжучь жалеза — разакі, з напільнікаў — стамесачкі. Для таго, каб ат- рымаліся акругляя лініі, па- трэбны жалабаватыя стамескі. Іх тансама зрабілі самі ў школь- най майстэрні. Потым набылі адыходы з мэблевага цэха прамаквінаты і пачалі з роз- ных навалачкаў дрэва складаць мазаічныя малюнкі.

А як прыгожа аформілі гурт- коўцы свой паноў! На сценах развесілі свае работы. Тут «Крэмл» — Генадзя Савіцкага. «Ленін» — Сашы Тумілевіча. «Мцыры» — Анатоля Манчанкі. «Млын» — Рамана Савіцкага. «Сосны» — Віктара Роўбуца. «Бяроза» і «Дзяўчынка з квет- кай» — Мішы Шапашнікава.

З умелых рук дзяцей вы- ходзяць сапраўдныя мастацкія вынабы. Мудрагелістыя арна- менты, кампазіцыі на тэмы рускіх і беларускіх народных ка- зан, прыгожыя пейзажы і на- ват партрэты. Ва ўсіх работах умо адчуваецца спрантыкава- насць, харантар, густ аўтара.

Анатоля Манчанна і Стані- слаў Ступановіч — аўтары ма- нета сельскай сядзібы, які экс- панаваўся на выстаўках у Гродна і Мінску. На рэспублі- канскай выстаўцы аўтары ат- рымалі дыплом III ступені і прэмію. Працавалі піянеры над макетам цэлы год. Стругалі круглыя палачкі, шліфавалі іх, падганялі адна да адной, потым сілалі дом. Паставілі яго на вя- лікі ліст фанеры. Далей — поле, арты. А вось сцягане косяць, на конях перавозяць сена. Словам, атрымалася карціна коліш- ній вёскі. Але для гэтага спатрэбілася не толькі цярдлі- васць, але і настойлівасць, і ве- ды.

Работы гурткоўцаў выкліка- юць сапраўдную цікавасць, і галоўнае — яны вучаць дзяцей бачыць і разумець прыгожае, думаць, прымушаюць іх чы- таць, шмат ведаць.

Г. КРАУЧУК.

П ЯЦЬ НЕВЯЛІКІХ карцін, пяць някірых замалёвак с. шмат- граннага жыцця вёскі прад- ставіў на рэспубліканскую выстаўку самадзейнага выяў- ленчага мастацтва, якая ад- крылася ў Мінску, трактарыст з Ельскага раёна Міха- іл Засінец. Не, іх не вызна- чае з соцень іншых работ высокае майстэрства выка- нанш, няма ў іх, бадай, і та- го, што спецыялісты называ- юць індывідуальным почыр- кам аўтара. Але якім новы- чарпальным аптымізмам, якой верай у жыццё, у сілу і талент чалавека вес ад ко- нага з гэтых палотнаў!

Пяць гадоў назад няшчас- ны выпадак выраў з рук Мі- хаіла руль трактара, цяжкая хвароба прыкавала яго да па- сцелі. І пяць гадоў ён мужна змагаўся не толькі за жыц- цё, але і за сваё заслужанае месца ў ім. Яго работы «Бы- ла вайна», «Дарогі юнацтва», «Уборка сена» нікога не па- цідаюць абывакам.

У экспазіцыі прадстаўлена больш як чатырыста арыгі- нальных работ самадзейных мастакоў, скульптараў, май- строў разьбы і чаканкі, дэка- ратывна-прыкладнага маста- цтва — пераможцаў раён- ных і абласных паказаў, якія праходзілі пад дэвізам: «Сла- ва працы!».

Стваральная, пераўтва- ральная зямлю, праца чалаве- ка, прыгажосць роднага краю, вобразы нашых сучас- нікаў — галоўныя тэмы боль- шасці работ народных умель- цаў.

Цікавую графічную серыю аб будаўніках Лукомльскай ГРЭС паказвае работнік Ві- дебскага абласнога краязнаў- чага музея Ю. А. Баранаў. Аб сваіх таварышах на рабо- це, аб прыгажосці творчай працы раскажваюць у маляў- нічых палотнах будаўнік з Магілёва Г. С. Шах, рабочы Пінскага камбіната верхняга

трыкатанжу А. А. Шыдлавец, машыніст электрапоезда з Мінска В. В. Гушчын, педа- гог са Смагоні Л. В. Троха- лева і іншыя.

Сцізорык і долата — увесь інструмент майстроў разьбы па дрэву — настаўнік з Аш- мян П. І. Бусловіч і рабоча- га з Гродзенскага раёна С. П. Быка. Матэрыялам для іх вырабаў служаць бяроза і ліпа, тэмы паказвае жыц- цё. «Даярка», «Калі ласка!».

БАГАТЫ НАШ КРАЙ ТАЛЕНТАМІ

«Пчалар», «Архітэктар» і іншыя іх скульптуры выкана- ны па-майстэрску, на высо- кім мастацкім узроўні.

З новымі цікавымі работа- мі выступаюць вядомыя май- стрыцы пляцення з саломкі, удзельніцы многіх усеаюз- ных і міжнародных выста- ваў Е. Г. Арцёменка з Магі- лёва і В. Г. Гаўрылюк з Брэ- ста.

Усяго ў экспазіцыі паказ- ваюць свае творы 214 май- строў народнай творчасці з усіх абласцей рэспублікі.

Лепшыя работы будуць выбраны для ўсеаюзнай выстаўкі самадзейнага вы- ўленчага мастацтва.

— БЕЛТА.

ПАЧЫНАЎ У БЕЛАРУСІ

Нядаўна ў Смаленску экс- панавалася выстаўка работ вядомага савецкага мастака М. М. Аксельрода. Навед- валінікі музея выяўленчага і прыкладнага мастацтва імя С. Т. Каненкава пазнаёмлі- ся з работамі мастака ў галі- не жывапісу, графікі, тэат- ральнай дэкарацыі.

М. М. Аксельрод нарадзіў- ся ў Маладзечна. Яго лёс доўгі гады быў звязан з Беларуссю. У першыя пасля- рэвалюцыйныя гады М. М. Аксельрод вучыўся ў рэаль- ным вучылішчы, дзе маляваў

рэкламныя плакаты для кіна- тэатраў. Потым працаваў у Мінску настаўнікам маляван- ня. У 1921 годзе творы М. М. Аксельрода экспана- валіся на выстаўцы беларускіх мастакоў. У тым жа годзе Народным камісарыятам ас- веты БССР М. М. Аксель- род быў накіраваны ў Мас- коўскі Вхутэмак, дзе ён на- вучаўся ў майстэрні В. А. Фаворскага. У творчай спад- чыне Аксельрода шмат работ прысвечана роднаму краю. Гэта і пейзажы Беларусі, ву- ліцы і плошчы Мінска, парт-

рэты Я. Коласа і З. Бядулі, дэкарацыі да спектакляў і Беларускага тэатра. У апош- нія гады жыцця М. М. Ак- сельрод стварыў серыю ра- бот пад агульнай назвай «Ус- паміны». У ёй мастак вяр- таецца да горада свайго юна- цтва — Мінска.

Трэба адзначыць, што спе- цыяльна да выстаўкі работ М. М. Аксельрода Смален- скі музей выдаў каталог яго твораў. У ім прыводзяцца ка- ля 450 работ з 1926 па 1969 гады. У каталозе ўзнаўляюцца і рэпрадукцыі некаторых карцін М. М. Аксельрода.

А. ПАДЛІПСКИ.

ДУШОЙ ВЫКАНАНЫ РЫСУНАК

Няяркая пяшчотная квет- ка ажывае на фарфоры. Стрыманая, мяккія лініі здзіўляюча знаёмыя. Ну, вядома ж, гэта бэзавы пад- снежнік, які выглянуў з бе- ла-сіняга снегу. Мастак Галіна Васільеўна Літвінен- ка ласкава пагляджае ка- феінкі.

Тут, у лабараторыі маста- коў Мінскага фарфаравага завода, нараджаецца маляў- нічая разнастайнасць пасуд- ды, ствараюцца яе новыя формы і рысункі.

Больш як дваццаць гадоў працуе Галіна Васільеўна на заводзе. На вачах нара-джаўся беларускі фарфор. Яна добра памятае, як стар- анна вывучаліся слудыя паясы, арнаменты вышыван, ганчарныя вырабы народ- ных умельцаў. Нешматслоў- ныя і лаканічныя формы, сціплыя і натхнёныя, як сама наша прырода, лініі і фарбы ляглі ў аснову бела- рускага стылю роспісу фар- фору.

Шмат гадоў Г. В. Літві- ненка ўпрыгожвала пасуду па эскізах іншых майстроў, спасцігала тонкасці і сакрэ- ты творчасці. Усё часцей рука цягнулася да алоўка,

накідваючы ўласны рысункі. Ёй было нялёгка ў гэтыя га- ды. Завод, сям'я — у яе двое дзяцей, вучоба ў тэатральна- мастацкім інстытуце. Фар- фор — галоўная справа яе жыцця. «Шостым» пачуццём разумее мастачка таўшчыню, белізну, асаблівую «камен- насць» матэрыялу. Любімы від роспісу — мазковы. Гэта калі фарба наносіцца на па- суду пэндзілкам з хваста ва- вёркі. А самая запаветная тэ- ма — фарфор у спалучэнні з дрэвам, часцей за ўсё з мо- раным дубам. Цеплыня дрэ- ва ў спалучэнні з халодна- сцю фарфору дае выдатныя ўзоры. Цяпер няма магчы- масці наладзіць серыйны вы- пуск такой пасуды. Але яна верыць, што настане час і для яе любімага дзедзішча.

— Самае цяжкае, — заў- важае, Г. В. Літвіненка, — стварыць новую форму. Тут мастак становіцца і архітэ- тарам.

Галіна Васільеўна гаво- рыць мякка, напеўна. Шха, без літунскіх вершыц безліч спраў. І грамадскіх — як намеснік сакратара партар- ганізацыі цэха фарфаравай пасуды, і чыста вытворчых. Абуцае роспісу групу хлап-

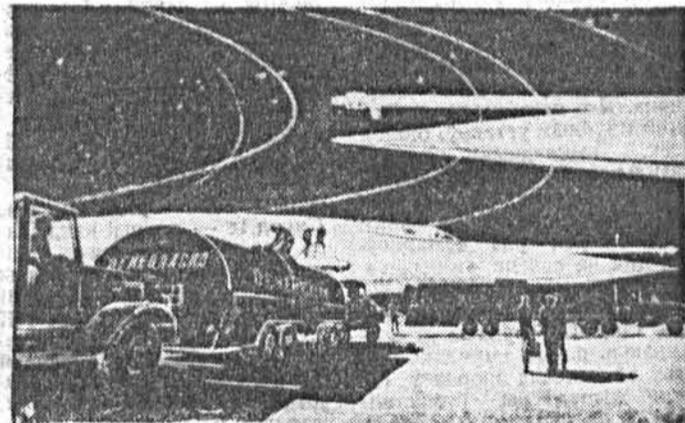
цоў і дзяўчат. З няўтойнай гордасцю гаворыць аб по- спехах сваіх вучняў. Маючы другі разрад, яны ўжо мо- гуць распісваць сервіз та чацвёртаму.

Поспехі заводскіх маста- коў відавочныя. У вытвор- часці цікавыя работы Л. Я. Багданава, В. А. Леантовіча, Г. В. Літвіненка і іншых. Гэта сервізы «Кантрасны», дзе спалучэнне аранжавых і чорных вертыкальных палос удачна падкрэслівае форму прадметаў. «Пяшчотны» — з лёгкімі як павевы ветрыку пяльсткамі кветак, «Сувенір- ны» — з малюнкам гербаў беларускіх гарадоў, «Пурпур- ныя кветкі» і іншыя. Больш разнастайнымі становяцца віды роспісу: мазковы, дэ- коль, падглазурны, кобальта- вы.

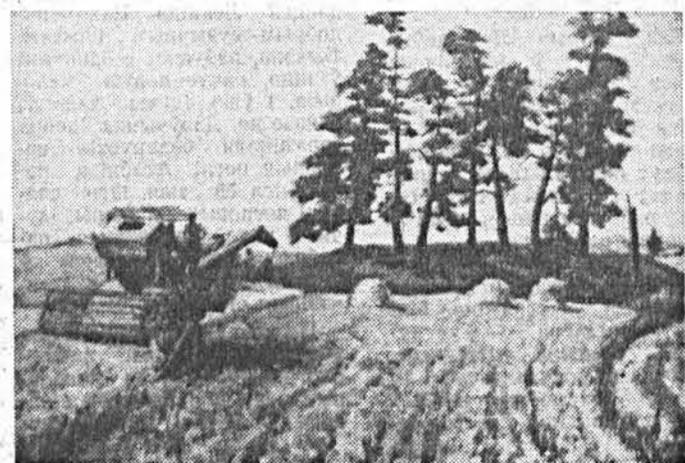
Да новага года мастакі пад- рыхтавалі трынаццаць роспі- саў кафеінных і чайных серві- заў, больш як дваццаць ары- гінальных сувенірных выра- баў.

Плывуць па канвееру ўпры- гожаныя роспісам кубкі і кафеінкі, вазы і пасуды. Яны нясуць у сабе людзям частінку душы мастака.

БЕЛТА.

На гэтых здымках вы бачыце работы самадзейных мастакоў А. Сяргеева (Бабруйск) «Начны аэрадром», К. Аляксеева (Бялынічы) «Я — мужык-беларус» і Б. Маліноўскага (Полацк) «Уборка ўраднаю».

ЧАЛАВЕК вучыцца ўсё жыццё. І нават тады, калі гады цяжкім грузам лягуць на яго спіну, ён цягнецца да ведаў, імкнецца да раскрыцця таямніц. Менавіта такім з'яўляецца Уладзімір Пятровіч Богдан, дырэктар Сяніцкай музычнай школы Мінскага раёна. Адно бачаць у ім багацце ведаў, другія аддаюць пашану за справядлівы і падчас строга характар, трэціх цягне да яго, як да цікавага суб'екта.

Сёлета Сяніцкаму ўніверсітэту культуры, які ўз-

ВОКНЫ Ў СВЕТ ЦУДОЎНАГА

З рэспубліканскага семінара работнікаў і выкладчыкаў народных універсітэтаў культуры

начальвае У. Богдан спаўняецца дзесяць гадоў. На двух яго факультэтах займаецца 400 чалавек. За гэты час выпускнікамі ўніверсітэта сталі 700 жыхароў вёскі. Вучэбны працэс тут будзецца з улікам пакаданія слухачоў, іх адукацыі і вопыту работы з аўдыторыяй.

Цікава прайшлі тут заняткі на тэму «Ленінскія прыкметы партыйнасці і ідэянасці ў савецкім мастацтве», «У чым вытокі жыццёвай сілы савецкага мастацтва», «Традыцыі і наватарства сучаснай беларускай музыкі», «Культурнае будаўніцтва ў дзевятай п'яцігодцы».

На працягу васьмі гадоў вядзе цікавую, змястоўную работу ўніверсітэт культуры пры Асіповіцкім РДК пад кіраўніцтвам рэктара М. Жарняка. Яго слухачы — работнікі клубных устаноў, бібліятэк, выкладчыкі спеваў агульнаадукацыйных школ, лінгвісты, камсамольскія актыўны. Праграма заняткаў кожны раз абмяркоўваецца на савецкіх універсітэтах, вучэбныя планы на абодвух факультэтах пабудаваны так, што слухачы атрымліваюць поўны комплекс ведаў аб лепшых творах у галіне літаратуры і мастацтва.

Багаты вопыт па эстэтычнаму выхаванню вядзецца на ўніверсітэце тэатральнага мастацтва пры Дзяржаўным драматычным тэатры імя

Якуба Коласа, які наведвае шэсцьсот чалавек. Рэктарам працуе рэжысёр С. Казіміроўскі. Тэматыка заняткаў і рэпертуар тэатра цесна ўз'язмазваны паміж сабой. Выкладчыкі знаёмяць слухачоў з творчасцю драматургаў, мастацкімі асаблівасцямі іх п'ес. Пасля прагляду спектакля пачынаецца яго абмеркаванне.

У нашай рэспубліцы ўсё большае пашырэнне атрымалі народныя ўніверсітэты ў розных галінах ведаў. Іх вопыт пацвярджае, што яны маюць вялікае значэнне ў фарміраванні марксісцка-ленінскага светапогляду, у павышэнні культуры і адукаванасці, кваліфікацыі працоўных. Роля народных універсітэтаў узрасла ў барацьбе за павышэнне эфектыўнасці грамадскай вытворчасці, усебаковае духоўнае развіццё людзей. На гэта была звернута вялікая ўвага на рэспубліканскім семінары ў дакладзе «Асноўныя напрамкі развіцця народных універсітэтаў культуры ў святле рашэнняў XXIV з'езда КПСС», з якім выступіў намеснік міністра культуры БССР Р. Мачулін.

— У бягучым навучальным годзе, — адзначаў дакладчык, — працуе 187 універсітэтаў культуры і 49 іх філіялаў, дзе займаецца больш 38 тысяч чалавек.

Побач са станоўчымі прыкладамі ёсць і адмоўныя. У радзе раёнаў няма стабільнага складу слухачоў, скарацілася іх колькасць, сетка ўніверсітэтаў культуры не пашыралася, а асобныя працуюць з аблегчанай нагрузкай па скарачаных аднагодовах вучэбна-тэматычных планах. Заняткі праводзяцца раз у месяц, у план уключаюцца лекцыі, якія носяць толькі інфармацыйны характар, адарваныя ад практыкі работы слухачоў. Семінарскія і практычныя заняткі, распрацоўка слухачамі рэфератаў, дакладаў яшчэ не ўсюды сталі абавязковым элементам вучэбнага працэсу.

Удзельнікі семінара з цікавасцю праслухалі лекцыі вядучых мастацтвазнаўцаў Масквы, Ленінграда, Мінска. Сярод іх — лекцыя кандыдата філалагічных навук, намесніка загадчыка кафедры тэорыі мастацтва Акадэміі грамадскіх навук пры ЦК КПСС В. Дзмітрыева «Актуальныя пытанні сучаснай мастацкай культуры», кандыдата філалагічных навук, дацэнта БДУ імя У. І. Леніна М. Крукоўскага «Ідэалагічная барацьба і сусветнае мастацтва», кандыдата філасофскіх навук, загадчыка кафедры Беларускай дзяржаў-

най кансерваторыі імя А. Луначарскага А. Ладыгінай «Музыка, як від мастацтва» і іншыя.

У цэнтры ўвагі семінара быў абмен вопытам работы. Рэктары народных універсітэтаў, лектары, работнікі ўстаноў культуры расказалі аб камуністычным выхаванні працоўных, аб цяжкасцях і праблемах, з якімі даводзіцца сустракацца.

Дырэктар Ляхавіцкай музычнай школы У. Карцаў адзначыў, што ў Брэсцкай вобласці ўжо другі год ідзе паспяховае павышэнне кваліфікацыі работнікаў культуры праз народныя ўніверсітэты. На іх базе выраслі і далі сталую зялёнку харавыя калектывы. Карцаў гаварыў пра тое, што яшчэ мала ёсць кінастужак, якія б адлюстроўвалі правядзенне нацыянальных урачыстасцей, рытуалаў і абрадаў, а таксама работу лепшых сельскіх клубаў. Пры наўнасці выдатнай матэрыяльнай базы, у нашых устаноўках культуры няма каму падчас выкарыстоўваць музычныя інструменты.

Аб шэфстве над сельскімі ўніверсітэтамі культуры гаварыў у сваім выступленні рэктар Пінскага народнага ўніверсітэта музычна-педагагічных ведаў А. Паслоўскі.

— Сёлета, — сказаў ён, — мы выступілі ў Іванаўскім, Столінскім і Малатковіцкім ўніверсітэтах культуры з лекцыямі-канцэртамі «Ленінскі лозунг — мастацтва народу», «Станаўленне савецкай музычнай культуры» і іншымі. Выступленне канцэртна-мастацкай брыгады прыносіць карысць не толькі падшэфным універсітэтам, але і дае творчае задавальненне яе ўдзельнікам.

Вопытам складання вучэбна-тэматычных планаў падзяліўся намеснік дырэктара палаца культуры Белсаўпрофа М. Кашпай. Аб эстэтычным выхаванні працоўных гаварыў завуч Каменскай сярэдняй школы Бабруйскага раёна І. Кісін. Намеснік начальніка Мінскага абласнога ўпраўлення культуры М. Розум расказаў пра работу абласнога савета садзеяння народным універсітэтам. Цікавымі былі выступленні і іншых прамоўцаў.

Удзельнікі семінара аглядзелі ў Палацы мастацтваў выстаўку «Мастакі — народ».

М. СІСКЕВІЧ.

ЛЕТАПІСЦЫ Ашмянскага раённага дома культуры падрыхтавалі невялічкую экспазіцыю, якую прысвяцілі гісторыі свайго тэатра. Там ёсць такія прадзвіжыя словы: «Поспехі і няўдачы, знаходкі і страты, радасці і засмучэнні — усё было за 14 гадоў існавання тэатра. Але тэатр жыве, працуе. Значыць будзе новае, цікавае. Бо мастацтва — гэта вечны пошук».

Рэпертуарная афіша тэатра разнастайная. Шырока пазначаны ў ёй спектаклі па п'есах савецкіх драматургаў А. Арбузава, В. Гусева, У. Вішнеўскага, А. Салыніскага, Ц. Саладара. Пачэснае месца занялі ў ёй і творы беларускіх аўтараў: купалаўскія «Прымакі» і «Паўлінка», «Не верце цішыні» І. Шамякіна, «Лявоніха на арбіце» і «Зацюканы апостал» А. Макаёнка, «Несцерка» В. Вольскага, «Канчане — суседзі мае» І. Козела. Ставіліся музычныя камедыі «Вяселле ў Малінаўцы» Б. Аляксандрава і «Рабінавыя каралі» Ю. Семянякі і іншыя спектаклі. Як бачна, творчы дыяпазон калектыву шырокі. За ўдзел у рэспубліканскіх і абласных аглядах самадзейнага мастацтва ашмянцы неаднаразова атрымлівалі розныя ўзнагароды, дыпламы.

ГАВОРАЦЬ, што тэатр — гэта ў першую чаргу рэжысёр. У спецыялістах такой

Паўлюк ПРАНУЗА:

1. Леташні год для мяне быў плённым. Шмат працаваў над новай паэтычнай кнігай. Галоўны змест яе — роздум аб чалавечых лёсах. Лірычны герой пераадольвае жыццёвыя цяжкасці, і ў гэтым змаганні ён

радкая прафесія нават найвышэйшай тэатры адчуваюць вострую патрэбу. Вельмі неабходны яны і народным тэатрам. Па розных прычынах рэжысёры ў Ашмянах мяняліся часта. Нядаўна сюды прыехаў выпускнік Мінскага тэатральна-мастацкага інстытута Аляксандр

ДЭБЮТ

Спірыдонаў. Ён узначаліў народны тэатр. І вось — дэбют маладога рэжысёра: спектакль па камедыі А. Макаёнка «Таблетку пад язык».

Раней А. Спірыдонаў ставіў у гэтым калектыве дыпломны спектакль «Зацюканы апостал». Быў час пазнаёміцца з калектывам. У жыцці ж усё мяняецца. У народны тэатр прыходзяць новыя аматары сцэны. Вяляюцца новыя якасці і схільнасці і ў ветэранаў калектыву. Аляксандр да ўсяго ўважліва прыглядаўся, улічваў, занатоўваў...

Але адна справа — ставіць дыпломны спектакль, у час работы над якім адчуваеш апеку свайго рэжысёра-педагога і мастацкага кіраўніка курса (заслужаны дзеяч культуры БССР Б. Я.

шчаслівы. У верхняй зборцы выразна бачыцца сувязь дня сённяшняга з учарашнім. Успаміны аб Вялікай Айчыннай вайне пераклікаюцца з паэтычным расказам аб жыцці, працы нашага сучасніка. «Непаўторнасць» — так называецца гэтая кніга, якая сёлета выходзіць у выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Пісаў я і нарысы аб людзях каласнай вёскі, савецкай інтэлігенцыі і ў першую чаргу расказаў пра лепшых настаўнікаў. Шмат выступіў перад хлебарабамі, работнікамі бібліятэк.

2. Сёлета буду працаваць над новай кнігай для дзяцей.

ПЕРАД выступленнем вядомай спявачкі Марыі Пахоменка вядучы звычайна аб'яўляе: «Спявае лінгваграфіка» Марыя Пахоменка». Спраўды, Марыя Леанідаўна жыве ў Ленінградзе, ведаюць яе як лінгваграфіку. А вось калі б артыстка прыехала на Маргелёўшчыну, вядучы аб'явіў бы прыкладна так: «Выступае вядома ў нашай краіне і за рубяжом спявачка, наша зямлячка Марыя Пахоменка».

Так, Марыя Леанідаўна нарадзілася ў невялічкай вёсцы Лютня, што ў шасці кіламетрах ад гарадскога пасёлка Краснаполле. У гэтай вёсцы прайшло яе дзяцінства, тут яна вучылася ў школе, тут спрабавала свой голас, рабіла першыя крокі ў цудоўны свет песні.

— Не ведаю як цяпер, а раней гэта вёска славілася павуныямі, — успамінае Марыя Леанідаўна. — Тут цудоўна спявалі. Прырода, цікавыя вясковыя людзі і іх песні, безумоўна, зрабілі свой адбітак на маё ўспры-

Спявае Марыя Пахоменка

Група навучэнцаў Добрушскага гарадскога прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча папрасіла нас расказаць пра іхнюю любімую спявачку Марыю Пахоменка. Друкуючы сёння артыкул С. Сямёнава, мы задавальняем іх просьбу.

няцце музыкі, на адносіны да такога скарба, як народная песня.

...Маленькая Марыя вядучася сярод чацвярых дзяцей Леаніда Пахоменкі добрым музычным слыхам. Бывала, пабудзе з бацькамі ў кіно, пачуе новую мелодыю, і ўжо, ідучы дадому, спявае яе. Дзяўчынка добра запамінала беларускія народныя песні. Асабліва падабаліся ёй тыя, што спявалі вясковыя жанчыны, ідучы ў поле. Працяжныя, напеўныя, яны разліваліся ў наваколлі, краналі найтанчэйшыя струны душы.

Песня запаланіла сэрца дзяўчыны. Будучы вучанцай, Марыя спявала ў школьным хоры, а пасля сама кіравала ім. Затым у школе ар-

ганізаваўся вакальны квартэт, які існаваў некалькі год. З гэтым квартэтам яна ездзіла ў Маскву на фестываль песні.

Жыццёвыя шляхі прывялі Марыю Пахоменка ў Ленінград. І тут яна не забылася пра песню. Пад яе кіраўніцтвам быў створаны квартэт, які потым стаў прафесійным.

Дзяўчына многа і настойліва працавала над сабой, удасканальвала свой талент. І вось выступленне, якое прынесла ёй вядомасць. Яна выконвала вясёлую, імкліваю, жыццярэдасную песню «Качае, качае». Песню адрозна падахаіла моладзь. Нібы на крылах, яна хутка разнеслася па ўсёй нашай краіне. Затым — новыя і новыя песні. Сярод іх была

і стаўшая шырока вядомай песня «Опята пльвучу кудато кораблі». З таго часу Марыя Леанідаўна стала прафесійнай спявачкай. Працуе яна ў творчай садружнасці з кампазітарам Аляксандрам Колкерам і паэтам Німам Рыжовым. Гэтае трыо за апошнія гады стварыла шмат цікавых песень, якія карыстаюцца вялікай папулярнасцю.

Слава пра нашу зямлячку разнеслася за межы краіны. Песні ў яе выкананні слухалі ў Францыі і Італіі, Швецыі і Нарвегіі, Польшчы і Югаславіі, ГДР і ў іншых краінах.

Пра поспех артысткі, яе творчы рост сведчаць шматлікія дыпламы і прызы. У 1964 годзе Марыя Пахоменка заваявала першае месца на Усеаюзным конкурсе выканаўцаў сучаснай савецкай песні. У 1966 — атры-

мала прэмію часопіса «Кругозор», у 1968 — залатую пласцінку ў французскім горадзе Каны. Але асабліва памятным быў для яе 1971 год. У тым годзе на фестывалі сучаснага мастацтва ў Балгарыі Марыя Леанідаўна быў прысуджаны вышэйшы прыз фестывалю — Залаты Арфей.

У п'сьме, якое аўтар гэтых радкоў атрымаў нядаўна ад Марыі Леанідаўны, яна піша, што ў бліжэйшы час мае намер пабываць у роднай вёсцы Лютня на Краснапольшчыне, сустрацца з аднавіскоўцамі, прайсціся па тых сцежках, па якіх хадзіла ў дзяцінстве, сцежках, што вывелі яе на шырокі жыццёвы шлях.

С. СЯМЁНАУ,
намеснік рэдактара Краснапольскай раённай газеты «Чырвоны сцяг».

Вішкарэў). І зусім іншае — самастойная рэжысура, калі ты застаешся сам-насам з п'есай і акцэрамі, калі ў галаве столькі задум, столькі планаў і сумненняў. А хочацца ж, вельмі хочацца зрабіць усё як найлепш: каб спектакль іскрыўся, хваля-

якую ён здольны найлепш сыграць, якая яго найбольш хвалюе і нечым блізкай сэрцу. Не абышлося тут, як кажуць, без рызыкі, без эксперыменту.

Ветэран тэатра — работнік аўтабазы Генадзь Падляцкі з поспехам выступаў і выступае ў камічных ролях.

Алена Рагожына). І ў інтанацыях, і ў паглядзе, ва ўсёй постаці старшыні глядач адчувае шчырае яго жаданне памагчы ў бядзе гэтай працавітай жанчыне, якой так не пашчасціла ў асабістым жыцці, а цяпер вось надарылася бяда і з яе дачкою. Іншы старшыня ў размове з дзедам Цыбулькам, у сценах з нарыхтоўшчыкам Скаромным.

Адно можна сказаць, што Падляцкі — Каравай — удача і акцэра, і рэжысёра. Бобрав запамінаецца, ён на дзівя арганічны, натуральны, без найгрышу. Вось толькі заключны маналог, які нясе вялікую ідэйную нагрузку ў спектаклі, прачытаны артыстам сухавата, не хапае патэтычнасці, узнёсласці, цэльнасці там, дзе ідзе гаворка аб ролі чалавека на зямлі.

Важная асоба ў спектаклі — дзед Цыбулька. Роля даручана ветэрану калектыву — акцэру шматпланавому, Аляксандру Антонавічу Міхеенку. Было б няправільна сцвярджаць, што роля акцэра не ўдалася. Не, вобраз няўрымслівага, неспакойнага старога калгасніка, які не жыве па маралі «мая хата з краю», акцёр стварыў. Дзеду Цыбульку да ўсяго ёсць справа, бо яму дарагі родны кут, зямля, дзе ён нарадзіўся і пражыў сваё жыццё. І усё ж хацелася, каб вобраз быў больш паўнакроўным. Яму нестася тых непрыкметных акцёрскіх фарбаў, якія робяць вобраз жывым. На жаль, у спектаклі ён пакуль што адназначны, зададзены. Таму і маналог прачытаны ім невыразна, усім ходам падзей акцёр не падрыхтаваны да гэтага адказнага месца ў спектаклі. Значыць, рэжысёру ёсць тут над чым падумаць.

Шчыра парадавала ў ролі бібліятэкаркі дачка Аляксандра Антонавіча — Валянціна Міхеенка. Яна працуе бібліятэкарам і фактычна «іграе» ў спектаклі сама сябе. У народным тэатры такога часта бывае, і ў гэтым, відаць, адзін з сакрэтаў свежасці і праўдзівасці вобраза. Яе маладая геранія надвычай шчырая, абаяльная, верыш яе кожнаму руху, кожнаму слову.

У спектаклі занята вялікая група маладых акцэраў-аматараў: І. Кашыц, А. Хадановіч, Л. Расіцан, Р. Аляксеева, Г. Палаянская, Т. Мішур і іншыя.

Малады рэжысёр па-свойму прачытаў камедыю А. Макаёнка. Гэта адчуваеш і ў дэкарацыях (мастак М. Дармастук) і ў мізансценах. Спектакль не капіруе пастаноўкі ў акадэмічным купалаўскім тэатры і ў Маскоўскім тэатры сатыры. Істотна адрозніваецца першая карціна, у ёй не паказаны кабінет старшыні; у рэжысуры найбольш праўдзіва рысы камернасці, а не маштабнасці. Прыкметна зайздроснае імкненне маладога рэжысёра выявіць сябе ў спектаклі праз акцэра, а не іншымі шляхамі.

Шмат клопатаў аддае рэжысёр ансамблевасці ў спектаклі. Зладжанасць у ігры акцэраў, імкненне падтрымаць адзін аднаго — гэтага дамагаўся ў сваёй рабоце пастаноўшчык спектакля. У лепшых сценах (напрыклад, гаворка ў кабінете з калгасніцай Смятанкінай і яе дачкой Тамарай) задума рэжысёра поўнаасцю ўдалася. Камедыя «Таблетку пад

язык» багата на размовы, што вядома, прыносіць дадатковыя цяжкасці для рэжысуры. І ўсё ж А. Спірыдонаў здолеў знайсці рад мізансцен, якія напоўнілі спектакль дзеяннем, ажывілі ігру акцэраў.

У спектаклі адчуваўся замаруджаны тэмп, асабліва ў першай карціне. Падобнае лёгка растлумачыць і хвалюваннем акцэраў і першым яго паказам.

Як пажаданне на будучае — больш трэба дбаць пра мову. Невыразнасць дыяцы, скорараворка, а часам простае чытанне тэксту па прынцыпу «абы не маўчаць» моцна шкодзіць спектаклю, бо губляецца думка, сэнс. А ў драматычным спектаклі так важны менавіта фарбы галасавыя. Даводзіцца шкадаваць, што выпала са спектакля музычнае афармленне, хаця яго прадугледжвае драматург. І гэта таксама збядняе агульную эмацыянальную акарасу работы ўсяго калектыву. Хацелася б, каб рэжысёр больш уважліва прыгледзеўся да партыкоў, грыву. Бо правільна знойдзены грывы — палавіна поспеху. Не да ўсіх акцэраў ён стасуецца.

Усё гэтыя хібы можна і трэба выправіць. Яны ад маладосці, неспраўтлівасці і нявыпытнасці. Сталася, тым больш рэжысёрская, даецца не адразу. Яна нараджаецца ў рабоце, у пошукі.

Радуе, што ў народны тэатр прыйшоў малады рэжысёр, поўны творчага гарэння, чалавек працавіты, гатовы ўсяго сябе аддаць людзям. Значыць будучы поспехі, будучы радасці.

Я. ДАНСКАЯ.

РЭЖЫСЁРА

ваў глядача, абуджаў у яго думкі.

Сустрэлі маладога рэжысёра ў Ашмянах прыязна, добраазычліва. Год работы паказаў, што акцэры і рэжысёр — калектыву аднадумцаў, захопленых, улюбёных у мастацтва і сцэну людзей, што само па сабе ўжо многае значыць.

Чаму Аляксандр Спірыдонаў спыніў сваю ўвагу на камедыі «Таблетку пад язык»? Ды відаць у першую чаргу таму, што драматург А. Макаёнак блізка нашаму глядачу сваім бачаннем свету, адносінамі да людзей і тымі вострымі надзённымі праблемамі, якія ён узнімае ў сваіх творах. Гэтай прэм'ерай тэатр праводзіў год 1973.

Рэжысёру важна знайсці выканаўцаў на тую ці іншую ролю. Найўнасць артыстаў паўнаа амплуа, тым больш у народным тэатры, у пэўнай ступені і вызначае выбар той ці іншай п'есы.

Малады рэжысёр (і гэта яго ўдача) правільна расставіў акцёрскія сілы ў спектаклі, сумеў падбраць для кожнага менавіта тую ролю,

Але ў кожнага акцэра ёсць запаветная мара. Есць яна і ў Падляцкага: хопіць смяшыць людзей, хацелася б паспрабаваць свае сілы ў іншым амплуа. І малады рэжысёр прапанаваў Падляцкаму ролю старшыні калгаса, Героя Сацыялістычнай Працы, вопытнага гаспадара і кіраўніка, ролю, поўную роздуму аб праблемах сённяшняй калгаснай вёскі.

У сваім выбары рэжысёр не памыліўся. Генадзь Падляцкі ў ролі Уладзіміра Андрэвіча Каравай — старшыні калгаса — цэнтральная фігура спектакля. Вакол яго разгортваюцца розныя нечаканыя падзеі і сітуацыі: сур'езныя і камічныя, важныя і будзённыя. Калючы і строга, умудроны вопытам і з пэўнай хітрыннай ён у сценах са студэнтам-завочнікам Васілём (дарэчы, іграе гэтую ролю студэнт сельгастэхнікума Уладзімір Садоўскі).

Са сваёю бядою прыйшла да старшыні калгасніца Аксана Смятанкіна (медыстра

НА СТАЛІЧНАЙ СЦЭНЕ

У палацы культуры Беларускай адыбўся заключны канцэрт IV рэспубліканскага агляду калектываў мастацкай самадзейнасці прадпры-

емстваў і арганізацый «Белсельгастэхнікі». Перад гэтым былі праведзены раённыя і абласныя агляды, у якіх удзельнічала каля 15

тысяч рабочых, служачых, членаў іх сем'яў.

І вось лепшыя з лепшых самадзейных артыстаў дэманструюць сваё майстэрства на сталічнай сцэне. Канцэрт пачаўся песняй С. Тулікава «Радзіма любімая мая», якую выканаў харавы калектыву Слонімскага раённага аб'яднання «Сельгастэхніка». Велічна і горда прагучала гэтая песня пра нашу сацыялістычную Айчыну, пра яе неабсяжныя прасторы. Пранікнёна выканаў песню К. Масаліцінава «Дзякуй партыі» хор Крычаўскага райаб'яднання.

Болло за загінуўшых у гады Вялікай Айчыннай вайны, верай у справу міру прагучала песня І. Лучанка «Хатынь» у выкананні ва-

кальня - інструментальнага ансамбля са Жлобіна.

Сярод салістак хочацца адзначыць Ганну Язубец са Століна, Веру Саковіч з Бабруйска, Тамару Барбасаву з Пастаў, Галіну Пялёвіну з Брэста. Песні ў іх выкананні прагучалі шчыра і мілагучна.

Парадавалі глядачоў сваім выступленнем выканаўцы на беларускіх народных інструментах Еўдакія Шычко, Іван Ждановіч і Іосіф Сліва з Асіповіч.

Высокую тэхніку выканання рускіх, украінскіх, беларускіх народных танцаў прадэманстравалі танцавальныя калектывы Пінскага экскаватарарамонтнага завода, Лідскага і Полацкага аўтарамонтных заводаў.

Заключны канцэрт рэспубліканскага агляду стаў сапраўдным святам самадзейнага мастацтва.

В. МАРЫНІЧ.

На здымках: 1. Песню А. Кызімава «Жыццё, якое ты цудоўнае» выконваюць удзельніцы мастацкай самадзейнасці Маладзечанскага міжраённага аб'яднання «Сельгастэхніка» Вольга Судак і Ніна Яцко. 2. На сцэне — духавы аркестр з г. п. Навельскага Дзятлаўскага раёна. 3.

Танцавальны калектыву Пінскага экскаватарарамонтнага завода выконвае малдаўскі жартоўны танец «Жаніхі». 4. Самая маленькая удзельніца самадзейнасці Лене Хропкі з Барысава ўручылі падарунак — плюшавыга мядзведзіка.

Фота Ул. КРУКА.

АПОШНІ БОЙ

Палкоўнік у канцы да- даў:

— Скажы адкрыта: задан- не вельмі цяжкае. Гітлераў- цы пастараюцца ўтрымаць мост любой цаной. Страціць яго — значыць пакінуць у Мазыры ўсе свае эшалоны. Аперацыя вашай надае вы- клочнае значэнне сам Рака- соўскі і будзе сачыць за яе выкананнем.

Значыць, на Піці. У апош- ні партызанскі бой за Бела- русь, за родны Мазыр—ста- ліцу Палесся. Але па якой дарозе ісці? Калі па той, якая вызначана баявым зага- дам, дык, па-першае, значна далей, ад Слабады да вёскі Загорыні кіламетраў пятна- цаць ды там яшчэ амаль столькі. А па-другое — і гэ- та галоўнае — шлях вельмі небяспечны, дарога ад Хамі- чок ідзе ўвесь час праз по- ле. Яна, трэба думаць, будзе ахоўвацца немцамі — гэ- та ж, можна сказаць, пад са- мым Мазыром.

Мы, партызанскія каман- дзіры, прапанавалі ўзяць кі- рунак далей ад Мазыра, цераз Касцюковічы. Да самай вёскі можна падысці лесам. А там перайсці заснежаную Пры- пяць, па абодвух берагах якой густыя кусты, — і ўжо недалёка рэчка Піці. Да яе таксама можна ісці па лесе. Але палкоўнік настаяў на сваім рашэнні: магчыма, гэ- та парушала ў чымсьці план аперацыі па акружэнню Ма- зыра.

Выйшлі з Слабады (у ёй размяшчалася наша брыга- да), надвечоркам, гадзін у пяць. Наперадзе з трыццаць партызан, ззаду ўзвод лей- тэнанта Шаўчэнка — чала- век дваццаць разам з падрыў-нікамі. Пярэднія — хто ў чым. У шапках, шлёмах, ке-пках, у парваных валёнках, такіх жа чобатах, лапцях, фуфайках, паддзёўках, ка- жушках.

Але ці звярталі мы тады, ці мелі права звяртаць увагу на асаблівасці цяжкага. Дума- лася толькі пра галоўнае — барацьбу з ворагам. Лепшыя якасці лясных байцоў асаблі- ва правяліся ў апошнія дні, перад прыходам у тыл нем- цаў, цераз партызанскія «ва- роты», кавалерыстаў 61-й арміі Героя Савецкага Саю- за генерал-лейтэнанта П. А. Вялова. Не было дня, каб дзе-небудзь не пабілі парты- заны захопнікаў. Групу на- родных месціцаў як правіла вярталіся з заданняў з «язы- камі». Хлопцы вялі гітлераў- цаў у атрад і жартавалі: «На які чорт нам ужо гэтыя «языкі»... Але яны, «языкі», былі вельмі патрэбны нашай арміі, якая наступала тады на Палессе.

Вось і на гэты раз хтосьці з партызан запытаўся:

— Зноў за «языком» ідзе?

— Не, за мостам...

— А дзе той яфрэйтар, што Гітлера праклінаў? — успомніў Косця Кляшчоў. — Ну і даваў жа ён свайму фіюрэру, калі злавліў...

— Фіюрэра праклінаў, а адстрэльваўся, пакуль не атрымаў кулю ў руку, — заў- важыў камісар Аляксандр Ганчар. — А калі б не бал- гарын, дык і камандзіра на- шага мог бы забіць, пракля- тыя...

Лейтэнант Шаўчэнка, які крочыў побач, напрасіў рас- казаць пра гэты эпізод.

Заданне здабыць «языка» я атрымаў ад камандзіра брыгады якраз пад Новы год. Невялікай групай, ледзь раз- віднела, пайшлі пад Слаба- ду і ад аднаго селяніна да- ведаліся, што на вёску Рама- наўку сунецца нейкі атрад — ці партызаны, ці немцы — адкуль ён ведае...

Мы зрабілі засаду ля па- лянкі, на якой павінен быў прайсці той атрад. Калі ён наблізіўся, зразумелі, чаму

селянін не змог устанавіць, хто ішоў па лесе. Пярэднія шарэнгі былі апрануты пад партызан — хто ў чым, з чырвонымі стужкамі на шап- ках. А за імі ўжо ішлі палі- цаі і немцы.

Атрад гэты мы разграмілі. Але «язык», захоплены на- мі, аказаўся цяжка паране- ным, і як ні старалася партызанская медсястра Маль- вина Рак, выратаваць яго не змагла. Яна, нябога, так рас- хвалялася, што гатова бы- ла плакаць, нібы была віна- вата ў тым, што заданне за- ставалася невыкананым.

На другую раніцу пайшлі на шлях Слабада—Скрыга- лоў. Па яму штодня ехалі з Мазыра на захад нямецкія асобы. Мы залеглі ў глыбо- кім снезе, у белых густых кустах, перад самай дарогай. Ужо чуваць быў гул ма- тораў, паасобныя галасы каманды. Калі пярэдняя ма- шына падышла да заса- ды, у неба ўзвілася наша чырвоная ракета. На ворага абрушыўся шквал агню. Падбітая пярэдняя машына затрымала ўсю калону. Ін- шыя паспрабавалі абысці яе, але таксама былі падбі- ты. Праезд закрыўся: пааба- пал ляжалі канавы з глыбо- кім снегам. Заднія машыны сталі разварочвацца, каб па- вярнуць назад, на Слабаду.

Але і ім шлях быў адрэзан. Пасля перастрэлкі немцы, якія засталіся ў жывых, па- кідалі машыны і пусціліся наўцёкі. Я, перабягаючы ад дрэва да дрэва, спяшаўся да першых машын. Там, у кабі- не, яшчэ сядзелі немцы. Жы- выя ці ўжо мёртвыя? Раптам над самым вухам у мяне грывнуў стрэл. Я тады не стаў разбірацца, хто і куды страляў — не да гэтага бы- ло. Памятаю, з кабіны мы выпягнулі двух фрышаў. Ша- фёр аказаўся мёртвым, а ста- ры афіцэр, што сядзеў по- бач, трымаўся за правую параненую руку. На каленях ляжаў аўтамат.

Гэтага Мальвіна падлячы- ла. Вось ён і ляў Гітлера, калі наша медсястра перавя- звала яму рану. Думаў, му- сіць, такім чынам выкупіць сабе жыццё, а можа і са- праўды згубіў веру ў свайго фіюрэра.

Потым ужо, надвечоркам, у атрадзе я даведаўся, што зрабіў выратавальны для мяне стрэл на бальшаку.

Незадоўга да гэтай апера- цыі да нас у атрад прыйшла група балгар, якія былі сіл- ком мабілізаваны немцамі і выкарыстоўваліся на розных работах. Былі яны сумлен- нымі людзьмі, напрасілі даць ім зброю, каб сумесна з намі помсціць ворагу. І вась менавіта адзін з іх вырата- ваў мне жыццё. Старэйшы балгарын растлумачыў гэ- та так:

— Мы казалі нашаму То- дару, каб ён ахоўваў нашага другара камандзіра. Вось ён, заўважыўшы, што ў вас цэ- ліцца нямецкі афіцэр з ма- шыны, і аперэдзіў яго.

Я знайшоў нашага балгар- скага сябра, абняў, з удзяч- насцю расцалаваў.

...Мы ўжо падыходзілі да Майсееўкі, маёй роднай вё- скі. А яе, уласна, і не было. Як вынік злчынства захоп- нікаў тырчалі над заснежа- ным пажарышчам белыя ко- міны ды абгарэлыя дрэвы. У вёсцы — ні душы, усе ў ле- се, у куранях. Пад Хамічка- мі Валодзя Лук'яновіч, камі- сар другога атрада, які невя- лікай групай быў прыданы ў

маё распараджэнне, сказаў: — Вось якраз тое месца, дзе мы грабежнікаў пакара- лі. Памятаеш?

— Памятаю, вядома.

На гэтых палескіх дарогах было і ёсць аб чым успамі- наць. Тут кожны кавалачак зямлі гарэў пад нагамі вора- га. Кожны куст, кожнае дрэ- ва страляла па захопніках. Тут кожны быў байцом, на- ват той, хто і не насіў зброі.

Неўзабаве апынуліся мы на заходнім рубяжы, на ўскраіне лесу. Адсюль да За- горын не так і далёка, кіла- метраў з тры. Але — поле, а там уперадзе, злева і спра- ва, небяспечныя ўзвышшы. Там, у тых белых сопках, мо- жа чакаць вораг.

У сем гадзін вечара, калі ўжо добра сцімнела, мы ру- шылі. Зарыпеў пад нагамі людзей, коней і саней снег. Дарогі—ніякай. Хто куды цяпер ездзіць? Толькі парты- заны або немцы.

Калі наша невялікая ка- лона адарвалася ад лесу і спынілася на сярэдзіне шля- ху да Загорын, на самым уз- вышшы, справа ад вёскі Це- ляпуні, на нас абрушылася лавіна агню. Мусіць, для большага ўздзеяння на псіхі- ку страляліна вялася трасі- руючымі кулямі. Пачалі па- даць параненыя коні. Хтось- ці злосна вылаяўся і напра- сіў перавязваць раны.

Страляліна ўзмацняецца, кулі праносіцца над самымі галоўамі. Мусіць, гэ- та месца немцы прыстралілі яшчэ днём. Дзесьці грывнуў міна- мет. Навядоўна гасцінна давалася чакаць пядоўга. М- на разарвалася побач.

Мы працягваем рухацца наперад, хаця і адчуваем не- дарэчнасць такога рашэння. Мы выкулены, значыць, пра- ціўчы зробіць усё для таго, каб перашкодзіць нам выка- наць нашу задачу. Прытым, ідзе да вёскі, дзе ўжо на- пэўна ёсць немцы, калі іх ра- ней там нават і не было.

Паўзем. Ноч, як на тое лі- ха, светлая, месячная. З дзі- цінства помніцца, што ў та- кою пару, пад Новы год па- старому стылю, у нас заў- сёды стаялі вялікія маразы. Называлі іх крашчэнікімі. А сёння якраз той час, два- наццаце студзеня. На белай коўдры чарнеюць плямы. Гэ- та засталіся тыя, хто ўжо наперад паўзці не можа.

— Забіты «адчаюга»! — пранеслася над полем.

Няўжо забілі?! Ён жа амаль самы малады ў атра- дзе. Няма яшчэ і семнаццаці. Гэты высокі, няскладны, ву- лаваты хлопец прыйшоў у а- трад з Мазыра. Уцёк з дому. На аперацыю заўсёды вель- мі прасіўся, як не плакаў. Наогул смелы. Таму і прыз- валі «адчаюга». Над ім часта жартавалі і ў той жа час яго ўсе любілі.

Як жа ўсё-такі далей быць? Палкоўнік сказаў, што наша заданне вельмі важнае для ўсёй мазырскай апера- цыі і што сам Ракасоўскі ці- кавіцца яе вынікам. А на- ша ж задача не ў тым, каб уступіць у бой з акапаўшымі гітлераўцамі. Наша мэ- та — мост на Піці. Як усё недарэчна атрымалася...

Разам з камісарам Аляк- сандрам Ганчаром паўзем да лейтэнанта Шаўчэнка. А ён трапіў пад забітага каня. Да- памаглі выбрацца. Сумесна прымаем рашэнне: трэба адыходзіць назад, на той уз-

лесак, адкуль бралі гэты няў- далы старт на Загорыны. Ня- мецкія кулі і міны прымусілі нас усё поле, да самага лесу, паўзці па-пластунску, на жы- ваце....

У лесе развялі вогнішча, сталі перавязваць раны.

Валодзя Лук'яновіч злос- на вылаяўся ў адрас фашы- стаў, нават пагразіў у іх бок кулаком: ён жа марыў су- стрэцца ў Загорынах з род- нымі...

Раніцай прыехаў той самы невысокі, каржакаваты пал- коўнік у белым кажуху: ён ужо ўсё ведаў. Выявілася, што армейскай разведцы даў недакладныя звесткі «язык». Ён схлусіў, нібы ні ў Загорынах, ні навокал нем- цаў няма. Трэба было цяпер ісці партызанскім маршру- там. І палкоўнік уважліва прыслухаўся да ўсіх нашых прапаноў.

Вельмі хацелася, каб хоць трохі паяпаплела. Але дзе там! Мароз стаяў такі, што аж дрэвы па начах стралялі. А вопратка наша была дрэн- ная, лепшай узяць не было дзе.

Пайшлі навад, на Хаміч- кі. Адтуль, падмацаўшыся ў вёсцы малаком, скварцай, узялі курс на лес, выйшлі на Касцюковічы, потым павяр- нулі на Жахавічы. У групе былі партызаны з гэтых вё- сак. — Шахлан, Шкеліч, Кляшчоў. Яны прайшлі з завя- занымі вачыма маглі правес- ці па любым маршруту.

Мы шчасліва перайшлі па глыбокім снезе Прыпяць. А калі выйшлі да чыгункі, выслалі разведку. Да мяне наблізіўся Косця Кляшчоў:

— Зірніце на тое самае месца, дзе мы з вамі колісь пераходзілі «калезку», калі першы раз хадзілі ў штаб Палескага злучэння.

Нарэшце мы выйшлі да Піці. Паставілі задачу бай-цам, партызанам, паставілі яе і сабе. Сёння апошні тэр-мін выканання нашага задан- ня. Больш часу ў нас няма. Мост павінен быць узарваны ў што б там ні было. Кожны атрымлівае дакладную зада- чу: хто ідзе з узрыўчаткай пад мост, хто прыкрывае аг- нём, хто і як дзейнічае, калі прыйдзецца ўступаць у рука- паншчы бой.

І вось мы бачым дымок поезда, чуюм гудок паравоза. Але дарога туды не блікая ды і адкрытая мясцовасць.

Сцімнела, зноў рушылі наперад. Адна група злева, другая — справа, падрыўні-кі паміж імі, крыху напера-дзе. Як мы і здагадаліся, немцы выставілі наглядаль-нікаў метраў у ста ад моста. Іх цяжка было адрозніць пры-меццё. У белых маскхала-тах, яны зліліся са снегам. Мы, як я ўжо гаварыў, — апранутыя хто ў што, і на чыстым снезе, мусіць, зда- лёк былі відаць. Гітлераўцы паспрабавалі зайсці нам у тыл. Але гэта ім не ўдалося.

Нашы групы сталі абыхо-дзіць іх. Тады немцы адкры-лі страляніну. Для больш прыцэльнага вядзення агню партызаны і байцы пайшлі на збліжэнне з праціўнікам. Немцы, ведучы агонь з він-товак, аўтаматаў і кулямё-таў, сталі адыходзіць да мо-ста.

Тады загаварылі варажыя дзоты. Але стрымаць нас яны не маглі. Мы ўпэўнена, то паўзком, то перабегамі,

прасоўваліся да моста. Калі ж убачылі цэль, калі самі ста-лі біць па ворагу, тады кож-ны адчуў сябе смялей, улёг-ся страх. А цэль была ўжо блізка.

Мы з лейтэнантам Шаў-чэнкам паўзем за салдатамі-падрыўнікамі. Справа і зле-ва чуваць галасы камісараў Ганчара і Лук'яновіча, якія вядуць наперад групы.

— Ну як, партызан, дой-дзем? — пытае лейтэнант.

— Не дойдзем, дык на жыватах дапаўзем...

— Слухай, а колькі табе гадоў? — раптам і невядома чаму менавіта цяпер, запы-таў ён.

— Дваццаць пяты пай-шоў, — адказваю. — А та-бе?

— Мне таксама, — чую голас лейтэнанта.

Шквал агню ад моста на-растае. Ёсць параненыя, але жывыя пакуль што ўсе. Пе-рабягаць проста немагчыма. Сталі рвацца міны. Даносі-ца голас камісара Ганчара:

— Хлопцы, за мной, на-перад!

Яшчэ на некалькі метраў наблізіліся да моста. Бачу, робіць скачок наперад гру-па Лук'яновіча. І калі, агонь ворага дасягнуў найвышэй-шага напружання, калі ўжо, здавалася, месца не стала нам на гэтай халоднай снеж-най коўдры, раптам пачулі: загаварыла артылерыя. Па-думалася: «Ну, цяпер з нас хопіць». Але снарады ляце-лі ў бок моста. Гэта нам на дапамогу, зусім нечакана, прыйшлі нашы артылеры-сты!

Але раптам усё сціхла, ні-бы нічога і не было. І тады зноў прагучэла каманда: «У-перад, за Радава!» І ўсе кі-нуліся да моста. Першымі дасягнулі мэты падрыўнікі. Праз які кароткі час моцны выбух аглушыў і асвіццў усё наваколле.

Пазней мы даведаліся, што адзін за другім падыходзілі да Піці варажыя эшалоны і адзін за другім спыніліся пе-рад ракой. А ў гэты самы час сюды з-за Прыпяці ляце-лі снарады легендарных «ка-цош»...

Не ўсе вярнуліся з гэтай аперацыі. Што ж, вайна ёсць вайна. Але заданне было вы-канана. Вяртаючыся з Піці-чы, мы ўжо сустракаліся з ротамі і батальёнамі Чырво-най Арміі. Трэба было ба-чыць, якімі радыснымі, моц-нымі былі нашы абдымкі, пацалункі з зусім незнаёмы-мі, але такімі дарагімі людзь-мі. Многія ведалі пра нашу аперацыю і віншавалі з пе-рамогай. Яны частавалі нас папяросамі, цыгарэтамі. Клі-калі да сваіх кастроў.

А мы... Многія абмарозілі твары, рукі, асабліва ногі — доўга ж паўзлі да таго прак-лятага моста.

Сустрэліся мы, партызаны ўсіх атрадаў брыгады імя А. Неўскага, ужо ў Мазыры, 14-га студзеня, у першы дзень старога Новага года, на мітынг з выпадку вызва-лення нашага роднага гора-да. Гэта было вялікае, неза-быўнае свята. Наша апера-цыя на Піцічы заслужыла вы-сокую ацэнку ў камандаван-ня фронтам і была адзначана ўрадавымі ўзнагародамі — ад зорак Герояў да меда-лёў — жывым і мёртвым...